

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain ja toimeentulotuesta annetun lain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotukilain muuttamisesta annettua lakia, toimeentulotuesta annettua lakia, kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia, kotoutumisen edistämisestä annettua lakia, lastensuojelulakia sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettua lakia.

Esitys täydentää aiemmin hyväksyttyä lainsäädäntöä, jonka perusteella perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksaminen siirtyvät Kansaneläkelaitoksen vastuulle 1.1.2017 lukien. Tätä muutosta on kutsuttu perustoimeentulotuen Kela-siirroksi. Tässä esityksellä näitä muutossäännöksiä kuitenkin tarkennetaan. Lisäksi esitykseen sisältyy joitakin kokonaan uusia säännöksiä. Esityksessä tarkennetaan Kansaneläkelaitoksen ja kunnan välistä työnjakoa toimeentulotuen hakemiseen ja hakemuksen siirtämiseen liittyen. Lisäksi esityksessä on säännelty aiempaa tarkemmin salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta Kansaneläkelaitoksen ja kunnan välillä. Tämä koskee tilanteita, joissa toimeentulotuen alentamista on harkittava henkilön moitittavan menettelyn johdosta sekä tilanteita, joissa Kansaneläkelaitos informoi kuntaa kuntouttavan työtoiminnan tai kotoutumisen piirissä olevien asiakkaiden osalta. Esitykseen on otettu Kansaneläkelaitoksen ja apteekkien välistä sähköistä korvausmenettelyä koskevat säännökset sekä Kansaneläkelaitoksen ja vuokranantajan välistä tietojen siirtoa koskevat säännökset. Esitys sisältää myös säännöksen Kansaneläkelaitoksen liittymisestä valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun perustoimeentulotukitietojen osalta sekä tähän liittyvästä Kansaneläkelaitoksen ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen välisestä yhteistyöstä.

Toimeentulotuen rahoitukseen liittyvää ennakoiden maksamisen prosessia on täsmennetty ja täydennetty. Siirtymäsäännökseen on lisätty sääntelyä koskien erilaisia siirtymävaiheen ratkaisutilanteita. Lakia säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä on ajanmukaistettu poistamalla laista viittaus toimeentulotuen myöntämiseen vastaanottokeskuksessa. Lisäksi Kansaneläkelaitos lisää lastensuojelulain ilmoitusvelvollisten viranomaisten joukkoon.

Esityksen tavoitteena on tarkentaa toimeentulotuen haku- ja viranomaisprosesseja toimivallan jakautuessa Kansaneläkelaitoksen ja kuntien kesken. Esityksessä ei puututa toimeentulotuen myöntämisperusteisiin tai tuen rakenteeseen.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 NYKYTILA	3
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	4
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	4
3.1 Vaikutukset asiakkaiden asemaan	4
3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	6
3.3 Taloudelliset vaikutukset	8
4 ASIAN VALMISTELU	8
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	9
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	9
1.1 Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain muuttamisesta	9
1.2 Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta	18
1.3 Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 27 §:n muuttamisesta	19
1.4 Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta	20
1.5 Laki lastensuojelulain 25 §:n muuttamisesta	21
1.6 Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 12 §:n muuttamisesta	22
2 VOIMAANTULO	22
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	24
LAKIEHDOTUKSET	25
Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain muuttamisesta	25
Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta	30
Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 27 §:n muuttamisesta	31
Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta	32
Laki lastensuojelulain 25 §:n muuttamisesta	33
Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 12 §:n muuttamisesta	34

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta (815/2014) vahvistettiin 26.6.2015 ja laki tulee voimaan 1.1.2017. Lain mukaan perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksaminen siirretään Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi. Toimeentulotuen täydentävä ja ehkäisevä osa säilyvät edelleen kuntien vastuulla. Kunnat osallistuvat perustoimeentulotuen rahoitukseen edelleen siten, että kuntien rahoitusosuus kustannuksista on 50 prosenttia.

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on edellä olevaa lainsäädäntöä toimeenpannessaan käynyt yhdessä Kansaneläkelaitoksen ja Suomen Kuntaliiton kanssa läpi ohjeistukseen, tietojärjestelmiin ja käytännön prosesseihin liittyviä kysymyksiä. Tässä työssä on käynyt ilmi, että lainsäädäntöön tarvitaan täsmennyksiä erityisesti tietojen siirtoon ja toimeentulotuen hakemisprosessiin liittyvissä kysymyksissä. Myös rahoitusprosesseihin ja siirtymävaiheen erilaisiin ratkaisutilanteisiin on liittynyt tarkennustarpeita. Lisäksi on havaittu, että Kansaneläkelaitoksen muun ratkaisutoiminnan tietotekniset ratkaisut apteekki- ja vuokranantajätietojen välittämisessä ovat hyödynnettävissä perustoimeentulotukea myönnettäessä ja tämä kaipaa erillistä sääntelyä. Sosiaalihuollon erityislainsäädännön ulottuminen Kansaneläkelaitokseen sen myöntäessä perustoimeentulotukea on myös vaatinut läpikäyntiä ja tarvetta täsmennyksiin viittaussäännöksin.

Perustoimeentulotuen siirtoa koskevan lain (815/2014) säännökset tulevat voimaan 1.1.2017. Lain toimeenpanoon valmistauduttaessa joihinkin edelläolevassa laissa omaksuttuihin ratkaisuihin on havaittu liittyvän asiakkaan sekä toimeenpanon kannalta ongelmia. Jotkut tilanteet taas ovat sellaisia, joita ei lain säätämisvaiheessa kyetty huomaamaan ja ne ovat nousseet esiin käytännön prosessien läpikäynnin yhteydessä.

Muutetun toimeentulotukilain 14 §:n 1 momentin mukaan toimeentulotukihakemus tehdään Kansaneläkelaitokselle, jonka tulee tehdä hakemuksen perusteella päätös perustoimeentulotuesta. Hakemus täydentävästä tai ehkäisevästä toimeentulotuesta tehdään §:n 2 momentin mukaan kunnan toimielimelle, jos hakija on saanut hakemusta koskevalle ajalle tehdyn päätöksen perustoimeentulotuesta. Mikäli oikeutta perustoimeentulotukeen ei ole hakemusta koskevalle ajalle ratkaistu, hakemus toimeentulotuesta tehdään aina ensin Kansaneläkelaitokselle. Kansaneläkelaitos siirtää asian kuntaan 14 d §:n mukaan siltä osin kuin hakija esittää hakemuksessaan sellaisia menoja, joita ei voida ottaa huomioon perustoimeentulotukea myönnettäessä.

Perustoimeentulotuen siirtyessä 1.1.2017 Kansaneläkelaitoksen toimeenpantavaksi, syntyy tilanteita, joissa edellä mainittu ratkaisu on ongelmallinen. Tällaisina tilanteina voidaan mainita esimerkiksi asiakkaan akuutit taloudellisen tuen tarpeet, jotka eivät kiireellisyytensä vuoksi voi odottaa Kansaneläkelaitoksen palveluiden aukioloa tai päätöstä perustoimeentulotuesta, siten kun käsittelyajoista on laissa säädetty.

Lisäksi hakemusten siirtämiseen 14 d §:ssä säädettyllä tavalla on havaittu liittyvän ongelmia niin asiakkaan, Kansaneläkelaitoksen kuin kunnankin näkökulmasta. Asiakkaan näkökulmasta 14 d §:n nykyinen muotoilu johtaisi esimerkiksi siihen, että Kansaneläkelaitos siirtäisi sellaisia hakemuksia kuntaan, joita asiakas ei itse ole tarkoittanut siirrettäväksi. Asiakkaalla ei ole

§:n muotoilun vuoksi oikeutta kieltää siirtoa. Omaksuttu malli ei olisi myöskään hallinnollisesti tehokas, koska Kansaneläkelaitos joutuisi käytännössä siirtämään kaikki vähintään osittain kielteiset hakemukset kuntaan. Suurin osa siirtyvistä hakemuksista olisi sellaisia, joihin ei vakiintuneen oikeuskäytännön perusteella myönnetä toimeentulotukea lainkaan. Suurta osaa hakemuksista käsittelemällä kaksi viranomaista ja joidenkin arvioiden mukaan näistä valtaosa olisi sellaisia, jotka todennäköisesti johtaisivat jälleen kielteiseen lopputulokseen.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on tehdä täydentäviä muutoksia lainsäädäntöön sen varmistamiseksi, että perustoimeentulotuen siirtyminen Kansaneläkelaitokselle voidaan panna toimeen aiemmin hyväksytyin lainsäädännön tavoitteiden mukaisesti. Toimeentulotuen myöntämiseen liittyvä toimivallan jako Kansaneläkelaitoksen ja kuntien välillä edellyttää, että yhteys kunnan ja Kansaneläkelaitoksen välillä toimii tiiviinä.

Kela-siirron tavoitteena on ollut, että Kansaneläkelaitos ja kunnat voivat toimia joustavasti ja hallinnollisesti tehokkaasti, kun asiakas voi samalla hakemuksella hakea sekä Kansaneläkelaitoksen myöntämää perustoimeentulotukea että kunnan myöntämää täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea. Hakemuksen siirtämiseen liittyviä säännöksiä on tässä esityksessä tarkennettu. Muita tiivistä yhteistyötä vaativia tilanteita ovat sosiaaliryönten tarpeessa olevan asiakkaan ohjaaminen kuntaan sekä toimeentulotuen alentamisharkinnassa tarvittavien tietojen vaihto. Tämän esityksen perusteella Kansaneläkelaitokselle tulisi myös informointivelvollisuus tiettyjen kuntouttavan työtoiminnan ja kotoutumistoimenpiteiden piirissä olevien asiakkaiden osalta. Tiedonsiirtoon Kansaneläkelaitoksen ja kuntien välillä esitetään tarkentavaa sääntelyä. Lisäksi esitykseen on otettu Kansaneläkelaitoksen ja apteekkien välistä sähköistä korvausmenettelyä koskevat säännökset asiakkaan lääkemääräyksellä tehdyistä ostoista. Lisäksi esitykseen on sisällytetty Kansaneläkelaitoksen ja vuokranantajan välistä tietojen siirtoa koskevat säännökset.

Esitys sisältää myös säännöksen Kansaneläkelaitoksen liittymisestä valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun toimeentulotukijärjestelmänsä tuottamien perustoimeentulotukitietojen osalta sekä tähän liittyvästä Kansaneläkelaitoksen ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen välisestä yhteistyöstä. Toimeentulotuen rahoitukseen liittyvää ennakoiden maksamisen prosessia säännöksissä on täsmennetty ja täydennetty. Siirtymäsäännökseen on lisätty sääntelyä koskien erilaisia siirtymävaiheen ratkaisutilanteita. Lakia säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä ajanmukaistetaan poistamalla laista viittaus toimeentulotuen myöntämiseen vastaanottokeskuksessa. Lisäksi Kansaneläkelaitos lisätään lastensuojelulain ilmoitusvelvollisten viranomaisten joukkoon. Esityksen tavoitteena on tarkentaa toimeentulotuen haku- ja viranomaisprosesseja toimivallan jakautuessa Kansaneläkelaitoksen ja kuntien kesken. Lisäksi täsmennetään toimeentulotukilain ja lastensuojelulain välistä suhdetta koskien taloudellista tukea jälkihuollossa. Esityksessä ei puututa toimeentulotuen myöntämisperusteisiin tai tuen rakenteeseen.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Vaikutukset asiakkaiden asemaan

Esityksen vaikutuksia on arvioitu aiemmassa Kela-siirtoa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 358/2014) kattavasti. Tehdyillä ehdotuksilla ei muuteta toimeentulotuen saamisen perusteita. Täällä esityksestä asiakkaiden asemaan suoraan vaikuttavia muutoksia ovat lähinnä asian siirtämiseen Kansaneläkelaitoksesta kuntaan liittyvä tarkennus ja toimeentulotuen myöntämiseen lisätty uusi säännös liittyen poikkeaviin tilanteisiin tuen tarpeen ollessa kiireellinen. Li-

säksi toimeentulotukeen liittyvien tietojen siirtämisellä on vaikutuksensa asiakkaan asemaan. Esityksessä tarkennetaan sosiaalihuollon salassapitoon liittyvää sääntelyä Kansaneläkelaitosta koskien sekä mahdollistetaan apteekkien ja lääkkeellisen hapon toimittajien sekä Kansaneläkelaitoksen välinen sähköisen maksusitoumuksen käyttö. Lisäksi esitykseen sisältyy uusi sääntely, jonka mukaan asumistietoja voidaan siirtää sähköisesti vuokranantajilta Kansaneläkelaitokselle.

Ehdotus siitä, että asiakas hakee toimeentulotukea yhdellä hakemuksella Kansaneläkelaitoksesta, mutta asia siirretään kuntaan täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen hakemiseksi vain silloin kun asiakas sitä pyytää ja kun hakemus koskee muita kuin perusosaan ja muihin perusmenoihin kuuluvia menoja, korostaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta. Muutos parantaa asiakkaan asemaa ja valinnanvapautta toimeentulotuen hakijana. Esitetyn mallin mukaan hakemuksia siirrettäisiin kuntaan kuitenkin vain rajatusti. Selkeyden vuoksi siirtäminen ei koskisi 7 a §:n perusosaan ja 7 b §:n muihin perusmenoihin kuuluvia menoja. Jos asiakas haluaa hakea täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea näiden menojen perusteella, hänen on saatettava niitä koskeva hakemuksensa itse vireille kunnassa. Tältä osin Kansaneläkelaitosta ei koskisi hallintolain mukainen velvoite siirtää asia oikealle viranomaiselle. Asiakkaan on kuitenkin odotettava Kansaneläkelaitoksen ratkaisua perustoimeentulotuesta. Tästä aiheutuu jonkin verran viivettä täydentävän toimeentulotuen käsittelyyn. Jo Kela-siirtoa koskevassa hallituksen esityksessä tuotiin esiin se, että kahden viranomaisen käsitellessä asiaa, käsittelyaikoihin tulevaa viivettä ei voida täysin välttää.

Toimeentulotuen hakemiseen esitetyllä lisäyksellä, jonka mukaan kunta voisi myöntää toimeentulotukea kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi poikkeustilanteissa ilman että asiakkaan oikeutta perustoimeentulotukeen on ensin arvioitu ja ratkaistu Kansaneläkelaitoksessa, on haluttu varmistaa asiakkaan avun saanti erityistilanteissa Kansaneläkelaitoksen palveluiden aukioloaikojen ulkopuolella. Tämä helpottaa asiakkaiden asemaa akuuteissa kriisitilanteissa ja tuo joustoa järjestelmään.

Sosiaalihuollon asiakkuus on julkisuuslain, henkilötietolain sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain mukaan salassa pidettävää tietoa. Salassapidettäviä tietoja joudutaan kuitenkin antamaan erilaisissa viranomaisten välisissä yhteistyötilanteissa ja näitä tilanteita on tässä laissa tarkennettu. Nyt esitetyt tiedon saantia ja luovutusta koskevat säännökset ulottavat Kansaneläkelaitokseen vastaavan sääntelyn kuin mikä on koskenut kuntia. Tältä osin asiakkaan asema ei siis muutu.

Toimivallan jakautuminen kahden viranomaisen välillä aiheuttaa lukuisia uusia tiedonluovutustilanteita, joita on pyritty tässä esityksessä mahdollisimman kattavasti sääntelemään. Uudistuksen jälkeisissä käytännön soveltamistilanteissa on tarve kiinnittää erityistä huomiota asiakkaan neuvontaan ja ohjaamiseen sekä sosiaalihuollon tarpeen tunnistamiseen. Uudistus korostaa Kansaneläkelaitoksen ohjaus- ja neuvontavelvollisuutta sekä Kansaneläkelaitoksen ja kunnan välisen yhteistyön toimivuutta.

Kansaneläkelaitos on käynyt lainsoveltamiseen ja prosesseihin liittyviä kysymyksiä yhteistyössä kuntien kanssa läpi ja uudistukseen on pyritty varautumaan mahdollisimman hyvin. Kuntien sosiaalityön keskeinen rooli säilyy uudistuksen jälkeenkin. Myös Kansaneläkelaitoksen on tarvittaessa ohjattava ja neuvottava perustoimeentulotuen hakija kunnan sosiaalihuollon palveluihin sekä toimeentulotukilain että sosiaalihuoltolain nojalla.

Täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen on käytetty tähän mennessä noin 10 prosenttia toimeentulotuen kokonaismenoista ja näitä tuen muotoja on saanut vuosittain noin 43 prosenttia toimeentulotukiasiakkaista. Vaikka perustoimeentulotuen myöntäminen siirtyi kunnil-

ta Kansaneläkelaitokselle, on kunnilla silti jatkossakin tärkeä rooli täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntäjänä. Uudistuksen jälkeen kuntien sosiaalityön merkitys korostuu. Pitkäaikaisilla toimeentulotukiasiakkailla hyvinvoinnin puutteet ovat yleisempiä kuin toimeentulotukiasiakkailla keskimäärin. Asiakkaiden tavoittamiseen ja tukemiseen on nyt mahdollista kehittää uusia keinoja. Myös täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea koskevia toimintatapoja olisi uudistuksen myötä mahdollista uudistaa, jotta tuki toimisi aiempaa paremmin sosiaalityön välineenä.

Perustoimeentulotuen siirryttyä Kansaneläkelaitokseen muutoksen vaikutuksia tullaan seuraamaan tiiviisti. Lisäksi Kela-siirron vaikutuksia arvioidaan useissa tutkimushankkeissa, joita on vireillä Kansaneläkelaitoksessa, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa sekä Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamassa ns. TITA -hankkeessa. Sen yksi osahanke keskittyy toimeentulotuen Kela-siirtoon ja sen vaikutuksiin eräänä sosiaaliturvajärjestelmän merkittävimpänä uudistuksena.

Kansaneläkelaitosta koskevat ehdotukset apteekkitietojen ja vuokranantajatiетоjen sähköisestä siirtämisestä helpottavat asiakkaan asiointia eikä asiakkaan tarvitse turvautua asiointissaan jatkossa paperisiin asiakirjoihin. Säännöksissä annetaan oikeus näiden tietojen luovutukseen, mutta luovutus on toimeentulotukilain sääntelyllä rajattu vain perustoimeentulotuen kannalta välttämättömiin tietoihin.

Esityksessä on yhteistyösäännös, jonka perusteella Kansaneläkelaitos liittyy valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi ja kytkeytyy valtakunnallisen asiakirja-arkiston Kantan kehittämistyöhön myös toimeentulotukijärjestelmänsä tuottamien perustoimeentulotukitietojen osalta. Esitys mahdollistaa sen, että Kansaneläkelaitoksen toimeentulotukijärjestelmän tuottamat perustoimeentulotukitiedot ovat mukana sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisiä järjestelmiä koskevassa valtakunnallisessa kehittämistyössä. Tällä on tulevaisuudessa vaikutusta asiakkaiden asemaan, kun toimeentulotukitiedot ovat uudistuksen edetessä mahdollisesti muiden sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen ohella asiakkaiden käytettävissä.

3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Toimeentulotukihakemuksen siirtämiseen esitetty muutos rajaa Kansaneläkelaitoksen siirtovelvollisuuden koskemaan toimeentulotukihakemuksia, joissa asiakas pyytää siirtämistä ja on esittänyt muita kuin perusosaan ja muihin perusmenoihin lain 7 a ja 7 b §:n mukaan lukeutuvia menoja. Tämä selkeyttää Kansaneläkelaitoksen ja kuntien välistä työnjakoa sekä karsii aiheetonta hakemusten siirtelyä tilanteissa, joissa asiakas ei olisi edes itse toivonut asian siirtämistä kuntaan tai joissa myönteisen päätöksen mahdollisuus olisi vakiintuneen myöntämiskäytännön perusteella ollut pieni. Näin kuntiin ei siirry toimeentulotukihakemuksia niin suuria määriä kuin mihin aiempi sääntely olisi ehkä johtanut. Muutos varmistaa kuntien sosiaalialan ammattilaisten resurssien kohdistumisen sosiaalityön tekemiseen, turvaa tavoiteltua hallinnollista tehokkuutta ja tuo selkeyttä myös Kansaneläkelaitoksen ja kunnan väliseen työnjakoon.

Kela-siirron toteuttama toimivallan jako Kansaneläkelaitoksen ja kuntien kesken aiheuttaa sen, että toimeentulotuen alentamisharkintaan liittyviä viranomaisten välisiä tietojenluovutus-tilanteita tulee lisää. Toimeentulotukea koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä tietoja, joiden saantia ja luovutusta koskevia säännöksiä on ollut tässä esityksessä vielä tarpeen tarkentaa. Näin salassa pidettävätkin tiedot ovat aina tarvittaessa käytettävissä ainakin pyynnön perusteella. Nämä muutokset selkeyttävät viranomaisten asemaa tiedon luovutustilanteissa.

Perusosan alentamistilanteissa tiedon saantia ja luovutusta on ollut myös tässä esityksessä tarpeen tarkentaa. Jotta Kansaneläkelaitos voisi harkita, onko perusosaa alennettava, on sen saa-

tava tieto henkilön laiminlyönnistä lain 10 §:n mainitsemisessa eri tilanteissa. Nämä tiedot eivät olisi siirtyneet automaattisesti ilman esitettyjä tarkennuksia säännöksiin. Lisäksi kunnalle on annettu oikeus harkita tietojen toimittamisen tarpeellisuutta muun muassa henkilön kokonaistilanne huomioiden. Kansaneläkelaitos kuitenkin suorittaa varsinaisen perusosan alentamisharkinnan. Muutoksen avulla voidaan karsia aiheetonta tietojen siirtelyä viranomaisten välillä.

Esitetty lisäys, jonka mukaan kunta voisi myöntää ehkäisevää toimeentulotukea kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi poikkeustilanteissa ilman että asiakkaan oikeutta perustoimeentulotukeen on ensin arvioitu ja ratkaistu Kansaneläkelaitoksessa, tuo uuden poikkeuksen toimeentulotuen hakemis- ja myöntämistilanteisiin. Muutos varmistaisi asiakkaan avun saannin erityistilanteissa Kansaneläkelaitoksen palveluiden aukioloaikojen ulkopuolella. Tuki myönnettäisiin näissä tilanteissa ehkäisevänä toimeentulotukena. Säännös selkeyttää viranomaisten välistä vastuunjakoa akuuteissa kiiretilanteissa. Esitys siitä, että lastensuojelulaissa tarkoitettua taloudellista tukea jälkihuoltonuorille ei huomioitaisi tulona toimeentulotuessa, selkeyttää lastensuojelulain ja toimeentulotukilain välistä suhdetta sekä myös viranomaisten välistä työnjakoa. Esitys edellyttää kuitenkin, että asiakkaan ohjaukseen sekä kuntien ja Kansaneläkelaitoksen yhteistyökäytäntöihin kiinnitetään huomiota.

Toimeentulotuen jakautuminen Kansaneläkelaitoksen ja kuntien myöntämiin osiin korostaa tarvetta viranomaisten väliseen, monialaiseen ja tiiviiseen yhteistyöhön sekä hyviin yhteistyökäytäntöihin. Näitä käytäntöjä on uudistukseen valmistauduttaessa käyty läpi Kansaneläkelaitoksen ja kuntien välillä ja eri tilanteisiin on valmistelussa pyritty varautumaan. Toimeenpannon alettua yhteistyö tulee lopulta hioutumaan käytännön soveltamistilanteissa ja kokemuksia tullaan tiiviisti seuraamaan.

Apteekkitietojen ja vuokranantajätietojen sähköiseen menettelyyn liittyvät esitykset helpottavat ja tehostavat Kansaneläkelaitoksen prosesseja. Lääkekustannuksiin annettujen maksusitoumuslaskujen käsittelyssä hyödynnetään jo olemassa olevaa sairaanhoitokorvausten käsittelyyn rakennettua Kelan ja apteekkien välistä teknistä käyttöyhteyttä ostotietojen siirrossa Kelan käsiteltäviksi. Ostot siirtyvät Kelaan päivittäin ja pääsääntöisesti ne käsitellään täysin automaattisesti. Selvittelyä vaativat tapaukset siirtyvät automaattiprosessista manuaalisesti käsiteltäviksi. Sähköinen maksusitoumus ja maksusitoumuslaskujen automaattinen käsittely vaativat huomattavasti vähemmän henkilöresurssia kuin jos asiakkaalle annettaisiin maksusitoumus paperilla ja niiden laskutus hoidettaisiin perinteisinä tilityksinä. Sähköinen maksusitoumus helpottaisi asiakkaan asiointia. Menettely olisi myös asiakkaalle helppo, nopea, kustannuksia säästävä sekä tietoturvallinen. Koska maksusitoumus olisi sähköinen, se olisi esimerkiksi apteekissa käytettävissä myös miltei välittömästi perustoimeentulotuen ratkaisemisen jälkeen ja aina saatavilla asiakkaan asioinnin yhteydessä. Sähköisen maksusitoumuksen osalta ei olisi vaaraa sen hukkaamisesta, sillä oikeus asiakkaalle maksuttomiin tuotteisiin voitaisiin esimerkiksi apteekkeissa todentaa sähköisistä järjestelmistä, samoista joista apteekit toteavat lääkkeiden erityiskorvausoikeudet. Sääntely mahdollistaisi myös sähköisen laskutuksen, mikä vähentäisi laskutukseen liittyvän manuaalitehtävien määrää.

Vuokrasopimustietojen sähköinen välittäminen nopeuttaa hakemusten käsittelyaikaa, kun liitettyä ei tarvitse pyytää asiakkaalta. Sähköisesti saatuja tietoja pystytään myös hyödyntämään toimeentulotuen käsittelyjärjestelmässä automaattisesti.

Kansaneläkelaitoksen liitty yhteistyösäännöksellä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi toimeentulotukijärjestelmänsä tuottamien perustoimeentulotukitietojen osalta ja tekee Terveystietojen ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa valtakunnallisen tietojärjestelmäpalvelujen toteutuksesta yhteistyötä. Valtakunnallisen asiakirja-arkiston Kansan tulevassa kehittämis-

työssä ja tietojärjestelmiä jatkossa kehitettäessä on mahdollista rakentaa yhteentoimivia rajapintoja ja edistää tietojärjestelmien yhteensovittamista.

3.3 Taloudelliset vaikutukset

Perustoimeentulotuen Kela-siirron taloudellisia vaikutuksia on arvioitu kattavasti hallituksen esityksessä 358/2014. Hallituksen esityksen laatimisen jälkeen siirron kustannusvaikutukset ovat täsmentyneet vuosien 2016-2019 ja vuosien 2017-2020 julkisen talouden suunnitelmissa. Toimeentulotuen alikäytön arvioidusta vähenemisestä johtuvan menojen nousun arvioidaan olevan edelleen vajaa 90 milj. euroa. Vuonna 2017 perustoimeentulotuen kokonaismenot ovat noin 830 milj. euroa ja vuonna 2020 noin 833 milj. euroa. Kansaneläkelaitoksen toimintamenoihin on lisätty 1 milj. euroa vuodesta 2017 alkaen. Kuntien rahoitusosuuden vähennys valti-onosuuksista on tarkentunut vuoden 2016 menojen täsmentyessä. Aiemman 326 milj. euron sijasta kuntien rahoitusosuuden vuonna 2017 arvioidaan olevan noin 330 milj. euroa.

Tämän esityksen tarkentavista ehdotuksista aiheutuu Kansaneläkelaitokselle toiminnallisia lisävelvoitteita suhteessa kuntiin. Nämä lisävelvoitteet liittyvät tiedonsiirtoon kuntouttavan työtoiminnan ja kotoutumislain piirissä olevien asiakkaiden osalta. Lisäksi Kansaneläkelaitoksen liittyminen valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun merkitsee uutta sääntelyä, josta aiheutuu Kansaneläkelaitokselle sen arvion mukaan merkittävää lisätyötä, jonka kokonaiskustannukset ovat arvioitavissa vasta myöhemmässä vaiheessa. Kunnille tämän esityksen ehdotuksista kustannuksia aiheutuu siirtymävaiheen viimeisten päätösten lähettämisestä kunnille sekä eTotu-järjestelmän käytöstä. Tämän esityksen ehdotuksilla ei kuitenkaan arvioida olevan merkittäviä kustannuksia lisääviä vaikutuksia.

4 Asian valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen ja Suomen Kuntaliiton kanssa. Esityksestä on asian valmisteluvaiheessa keskusteltu myös tietosuojavaltuutetun ja väestörekisterikeskuksen kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

4 §. Toimeenpano. Esityksessä §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että tässä laissa on viittaussäännöksiin tuotu esiin ne sosiaalihuollon lainsäädäntöön liittyvät säännökset, joita Kansaneläkelaitos soveltaa tämän lain lisäksi perustoimeentulotukea myöntäessään. Tämän pykälän täydennyksellä on haluttu tarkentaa, että lakiin otetut viittaukset on tarkoitettu tältä osin tyhjentyviksi, koska muutoin muiden sosiaalihuoltoon liittyvien lakien soveltuminen Kansaneläkelaitokseen jäisi epäselväksi. Toimeentulotuki on tämän lain 1 §:n mukaan sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki eikä Kela-siirron toteuttaneella toimeentulotukilain muutoksella (815/2014) toimeentulotuen työnjakoa Kansaneläkelaitoksen ja kuntien välille tarkoitettu muuttamaan toimeentulotuen luonnetta erityisenä tarveharkintaisena viimesijaisena tukena. Puheena olevan lainmuutoksen ja sen esitöiden yhteydessä ei kuitenkaan käsitelty tarkemmin Kansaneläkelaitoksen myöntämän perustoimeentulotuen roolia osana sosiaalihuollon kokonaisuutta. Toimivallan jakautuessa Kansaneläkelaitoksen ja kunnan kesken, on nähty tarpeelliseksi täsmentää, miten sosiaalihuollon lainsäädäntö soveltuu Kansaneläkelaitokseen sen käsitellessään perustoimeentulotukiasioita. Sosiaalihuoltolakia ei pääsääntöisesti sovellettaisi Kansaneläkelaitokseen sen myöntäessä perustoimeentulotukea, koska sosiaalihuoltolaki on säädetty koskemaan pääsääntöisesti kunnallista sosiaalihuoltoa. Toimeentulotukilakiin on kuitenkin otettu joitakin viittaussäännöksiä sosiaalihuoltolakiin (1301/2014). Sosiaalihuoltolakia koskevissa viittauksissa on kyse lähinnä tilanteista, joissa Kansaneläkelaitoksen on tehtävä yhteistyötä kunnan ja muiden viranomaisten kanssa sekä mm. kunnassa tehtävästä asiakassuunnitelmasta. Lisäksi toimeentulotukilaisissa on viittaussäännöksiä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettuun lakiin (821/2000). Nämä viittaussäännökset täydentävät erityisesti tietojen luovutukseen liittyvissä tilanteissa Kansaneläkelaitokseen jo muutoinkin soveltuvaa lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) sekä henkilötietolakia (523/1999). Ne korostavat sosiaalihuollon asiakkaan erityistä suojaa.

5 a §. Perustoimeentulotuen kattamiseksi Kansaneläkelaitokselle suoritettavat ennakot ja niiden vahvistaminen sekä maksaminen. Pykälässä ehdotetaan tarkennettavaksi valtion suorittamien ennakoiden maksamista koskevaa sääntelyä. Ennakko suoritettaisiin pykälän 4 momenttiin ehdotetun muutoksen johdosta Kansaneläkelaitokselle jo edeltävän kuukauden toiseksi viimeisenä arkipäivänä eikä vasta kuun ensimmäisenä arkipäivänä. Näin varat olisivat Kansaneläkelaitoksen käytettävissä ajoissa perustoimeentulotuen maksua varten. Tästä syystä pykälän 2 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi niin, että Kansaneläkelaitokselle maksetaan vuotuisen ennakon määrästä tammikuun ennakon yhteydessä vähintään yksi kuudesosa ja sen jälkeen kuukausittain jäljellä oleva määrä tasasuuruusina erinä. Tammikuun ennakko maksetaan 4 momentin mukaisesti edellisen kuukauden lopussa, kun aiemmassa säännöksessä ennakko olisi maksettu vasta tammikuussa, mikä on toimeenpanon kannalta liian myöhään. Tämän pykälän voimaantuloksi on voimaantulosäännöksessä esitetty 29.1.2016.

Pykälään on otettu myös uusi 5 momentti, joka koskee kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) mukaisten kotoutujien perustoimeentulotuen kustannusten korvaamista. Kuntien myöntämän perustoimeentulotuen kustannukset on tietyiltä osin korvattu tähän mennessä kunnille jälkikäteen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen kautta edellä mainitun kotoutumista koskevan lain 6 luvun sääntelyn perusteella. Kansaneläkelaitoksen ryhtyessä myöntämään perustoimeentulotukea, perustoimeentulotuen jälkikäteisestä kustannusten korvaamisesta kehittämis- ja hallintokeskusten kautta luovuttaisiin. Sen sijaan kotoutujien perustoimeentulotuen kustannuksiin ulotettaisiin vastaava ennakkojen maksamista koskeva menettely kuin mikä koskee

Kansaneläkelaitosta muutoin perustoimeentulotuen ennakkojen maksamisen osalta. Pykälän 5 momentin mukaiset kustannukset korvataan työ- ja elinkeinoministeriön talousarviosta. Ennakoiden maksaminen koskisi kotoutumisen edistämisestä annetun lain 44, 46 ja 51 §:n perusteella maksettavia perustoimeentulotuen kustannuksia. Kunnille jäävän täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen kustannukset korvattaisiin edelleen entiseen tapaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain 44, 46 ja 51 §:n mukaan hakemusmenettelyyn perustuen. Kotoutumisen edistämistä koskevaan lakiin on tehty tämän esityksen yhteydessä vastaava ennakoiden maksua koskeva tarkennus.

Lisäksi momentissa säädettäisiin, että 5 momentin mukaan maksettava tammikuun ennakko maksetaan tammikuun ensimmäisenä arkipäivänä. Tämä menettely johtuu siitä, että työ- ja elinkeinoministeriön korvausmomentti on budjetoitu maksatuspäätösperusteisena, jolloin tammikuuta koskevan ennakon maksaminen edellisenä vuonna ei ole mahdollinen. Myöntöpäätös voidaan tehdä joulukuussa, mutta maksatuspäätös voidaan tehdä vasta tammikuussa ja maksaa pikasiirtona, jolloin suoritus näkyy samana päivänä vastaanottajan tilillä. Tämä koskee vuodenvaihteen tilannetta. Muiden kuukausien osalta maksatus voidaan tehdä edellisen kuun lopulla.

14 §. *Toimeentulotuen hakeminen.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säänneltäisiin kunnan mahdollisuudesta myöntää toimeentulotukea kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi poikkeustilanteissa ilman, että asiakkaan oikeutta perustoimeentulotukeen on kyseisenä ajanjaksona päätöksellä arvioitu ja ratkaistu. Tuki myönnettäisiin näissä tilanteissa ehkäisevänä toimeentulotukena.

Toimivalta toimeentulotuen myöntämisessä jakautuu 1.1.2017 lukien niin, että Kansaneläkelaitos ratkaisee henkilön oikeuden perustoimeentulotukeen sekä kunta oikeuden täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen. Kansaneläkelaitos vastaa perustoimeentulotuen myöntämisestä myös, kun tarve on kiireellinen. Pääsäännön mukaan toimeentulotukea haetaan yhdellä hakemuksella ja hakijan oikeus perustoimeentulotukeen tulee selvittää ensin. Kuitenkin voi esiintyä sellaisia poikkeuksellisia tilanteita, joissa Kansaneläkelaitos ei pysty palvelemaan, mutta henkilölle on turvattava kiireellinen ja välttämätön apu. Näissä tilanteissa on perusteltua, että myös kunta voi myöntää taloudellista tukea ilman, että asiakkaan oikeus perustoimeentulotukeen tulisi ensin selvittää ja ratkaista Kansaneläkelaitoksessa. Tällaisina tilanteina voidaan mainita ennen kaikkea asiakkaan akuutit tilapäisen taloudellisen tuen tarpeet, jotka eivät kiireellisyytensä vuoksi voi odottaa Kansaneläkelaitoksen palveluiden aukioloa. Tuki katsottaisiin 3 momentin mukaisissa tilanteissa ehkäiseväksi toimeentulotueksi.

Ehdotettu säännös mahdollistaisi toimeentulotuen myöntämisen kunnassa esimerkiksi sosiaalipäivystyksessä Kansaneläkelaitoksen aukioloaikojen ulkopuolella ilman asiakkaan perustoimeentulotukioikeuden arvioita ja päätöstä. Kansaneläkelaitoksen palveluiden aukioloaikoina Kansaneläkelaitos ratkaisee hakemukset myös kiireellisissä tapauksissa toimeentulotukilain käsittelyaikojen puitteissa. Poikkeus koskisi vain Kansaneläkelaitoksen palveluiden ulkopuolista aikaa. Jos asiakas hakeutuu Kansaneläkelaitoksen palveluiden ollessa auki kunnan sosiaalipäivystykseen, olisi asiakasta neuvottava ja tarvittaessa autettava ottamaan yhteyttä Kansaneläkelaitokseen. Kansaneläkelaitokseen saa yhteyden myös puhelimitse. Koska sosiaalipäivystyksessä myönnetty toimeentulotuki on tarkoitettu vain poikkeuksellisten kriisitilanteiden hoitamiseen, myönnetty toimeentulotuki on määrältään varsin vähäistä ja kestoltaan hyvin lyhytaikaista. Näin ollen sitä ei pääsääntöisesti tarvitsisi huomioida asiakkaan perustoimeentulotuen perusosassa tai muissa perusmenoissa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa oppaassa toimeentulotukilain soveltajille (STM, Julkaisuja 2013:4) ehkäisevää toimeentulotukea on pidetty erityisen käyttökelpoisena akuuteissa kriiseissä. Myös katastrofirahaston perustamista selvittänyt työryhmä totesi muistiossaan (STM, Selvityksiä 2006:3), että katastrofin tai onnet-

tomuuden uhrin tilapäisiä toimeentulovaikeuksia voidaan helpottaa ehkäisevällä toimeentulotuella.

14 d §. *Toimeentulotukea koskevan asian siirtäminen Kansaneläkelaitoksesta kuntaan.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että Kansaneläkelaitoksella on velvollisuus siirtää hakemus kuntaan vain, jos asiakas tätä erikseen pyytää toimeentulotukihakemuksen yhteydessä tai päätöksen saatuaan. Lisäksi edellytetään, että hakija on esittänyt hakemuksissaan muita kuin 7 a tai 7 b §:ssä mainittuja menoja. Kansaneläkelaitoksella olisi siis velvollisuus siirtää hakemus viipymättä asiassa toimivaltaiseen kuntaan tehtyään hakemuksen perusteella päätöksen perustoimeentulotuesta, mikäli hakija on esittänyt hakemuksessaan muita kuin 7 a tai 7 b §:ssä mainittuja menoja. Viittauksella suoraan asianomaisiin pykäliin tarkoitetaan sitä, että mikäli asiakas esittää hakemuksessaan jonkin sellaisen menoerän, kuten esimerkiksi ruokamenon, joka on mainittu edellä todetuissa pykälissä, ei Kansaneläkelaitokselle synny siirtovelvollisuutta, vaikka menoerä olisi määrällisesti suurikin. Tällä pykälään ehdotettavalla muutoksella rajataan siirrettävien hakemusten määrää siten, että kuntaan tulisi siirrettäväksi sellaisia hakemuksia, joihin vakiintuneen oikeus- ja myöntämiskäytännön perusteella ennen siirtoa-kin on myönnetty täydentävää toimeentulotukea. Muutoksen johdosta voidaan saavuttaa paremmin perustoimeentulotuen siirrolle asetetut tehokkuusvaatimukset ja hallinnolliset säästöt ja turvata kuntien sosiaalialan ammattilaisten resurssien kohdentuminen sosiaalityön tekemiseen. Ehdotettu muutos ei kuitenkaan rajaa millään tavalla asiakkaan oikeutta hakea täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea kunnasta, sillä 14 §:n 2 momentissa säädetään siitä, että asiakas voi tehdä hakemuksen täydentävästä tai ehkäisevästä toimeentulotuesta kunnan toimielimelle, jos hakija on saanut hakemusta koskevalle ajalle tehdyn päätöksen perustoimeentulotuesta. Muutos ei vaikuta myöskään oikeuteen päästä keskustelemaan kunnan sosiaalityöntekijän tai sosionomin kanssa.

Perusosaa säätelevässä 7 a §:ssä, joka on tulossa voimaan 1.1.2017, perusosaan kuuluvina menoina mainitaan ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, puhelimen ja tietoliikenteen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot. Perusosan sisältö on siten pääosin lueteltu suoraan pykälässä. Koska pykälä jättää kuitenkin tietyiltä osin tulkinnanvaraa, katsotaan tässä yhteydessä tarpeen mukaiseksi todeta, että vaikka harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot on mainittu 7 a §:ssä, lapsen muita kuin tavanomaisia ja määrältään vähäisiä harrastusmenoja sisältävä hakemus tarkoitetaan tämän pykälän mukaan siirrettäväksi kunnan käsiteltäväksi, jos hakija tätä pyytää. Edellä oleva tulkinta on perusteltu sen vuoksi, että täydentävää toimeentulotukea sääntelevässä 7 c §:ssä mainitaan erikseen lasten harrastustoimintaan liittyvät erityiset menot. Vaatemenot kuuluvat edellä olevan mukaisesti perusosaan ja vaikka niihin tietyissä erityistapauksissa on myönnetty täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea, ei vaatemenon esittäminen hakemuksessa synnytä Kansaneläkelaitokselle 14 d §:n mukaista siirtovelvollisuutta ehdotetun uuden 1 momentin muotoilusta ja edellä aikaisemmin esitetyistä perusteluista johtuen. Lain 7 a §:ssä mainituilla ”muilla vastaavilla henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvilla menoilla” tarkoitetaan muun muassa sellaisia menoja, joita ei ole oikeustapausten tai vakiintuneen käytännönkään mukaan katsottu erikseen toimeentulotuessa huomioitaviksi menoiksi, kuten asiakkaan esittämiä viivästys- ja perintälaskuja sekä lainan- ja luottojen lyhennyksiä, ja näitä ei siis siirtovelvollisuus koske.

Toimeentulotukilain 7 b § sääntelee muita perusmenoja, jotka otetaan perusosalla katettavien menojen lisäksi huomioon. Pykälä tulee muutetussa muodossaan voimaan 1.1.2017 ja hallituksen esityksen yksityiskohtaisista perusteluista ilmenee tarkemmin, mitä menoja pykälä pitää sisällään. Asumismenoja sääntelevä pykälän 1 momentin ensimmäisessä kohdassa viita-

taan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 9 §:ssä tarkoitettuihin asumismenoihin sekä muun kuin yhtiömuotoisen omistusasunnon välttämättömiin hoitomenoihin ja välttämättömiin asunnon muuttoon liittyviin menoihin.

Edellä mainitun hallituksen esityksen mukaan muihin perusmenoihin kuuluvat menot otetaan huomioon tarpeellisen suuruisina. Käytännössä menot otetaan huomioon todellisen suuruisina, jollei niitä ole pidettävä kohtuuttomina. Hallituksen esityksessä todetaan, että asumismenojen tarpeellista suuruutta 7 b §:n 1 momentin nojalla arvioitaessa voitaisiin ottaa huomioon tuen hakijan asumiseen ja olosuhteisiin liittyvät erityiset tarpeet kuten esimerkiksi lasten koulunkäyntimahdollisuudet, erityinen hoidon tarve tai vammaisen henkilön tarvitsemien apuvälineiden aiheuttama tilantarve. Lisäksi hallituksen esityksessä todetaan, että Kansaneläkelaitos voisi arvioidessaan tarpeellisen suuruista asumismenojen määrää hankkia kunnista viitetietoja kuntakohtaisista asumismenoista ja käyttää näitä tietoja arvioidessaan kunkin kunnan ja alueen perustoimeentulotuessa hyväksytyä asumismenojen tasoa. Silti Kansaneläkelaitoksen tulee käyttää tapauskohtaista harkintaa hakijan erityisiin tarpeisiin liittyen.

Edellä mainitun pykälän 2 ja 3 momentit koskevat Kansaneläkelaitoksen hyväksymää korkeampia asumiskustannuksia. Pykälän momentissa säännellään Kansaneläkelaitoksen menettelyä tilanteissa, joissa asumiseen liittyvät menot ylittävät pykälän 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla tuen saajan kohdalla tarpeellisen suuruisena pidettävän määrän. Tällöin Kansaneläkelaitoksen tulee ohjata hakijaa hankkimaan edullisempi asunto sekä hänet on ohjattava ottamaan yhteyttä kuntaan asuntoasian selvittämistä varten. Hakijalle on varattava määräaika uuden asunnon hankkimiseen tai asumisjärjestelyiden tekemiseen ennen kuin asumismeno voidaan ottaa vain kohtuullistettuna huomioon. Pykälän 3 momentissa säädetään tilanteista, joissa hakijalla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta hankkia asuinpaikkakunnaltaan 2 momentissa tarkoitettua asuntoa. Tällöin asumismenot voitaisiin ottaa Kansaneläkelaitoksen tukiharkinnassa huomioon täysimääräisinä myös määräajan jälkeen.

Esitetyn 14 §:n mukaan, jos toimeentulotuen hakija esittää hakemuksessaan muita kuin 7 b §:ssä mainittuja asumisesta aiheutuvia menoja, Kansaneläkelaitoksen on siirrettävä hakemus kuntaan, mikäli asiakas tätä pyytää. Jos kyse on asumismenoista, joita Kansaneläkelaitos ei hyväksy sisällytettäväksi perustoimeentulotukeen, Kansaneläkelaitos ei siirrä asiaa kuntaan, koska kyse on 7 b §:ssä mainitusta menosta. Hakijan esittäessä tällaisia 7 a ja 7 b §:ssä mainittuja menoja, joita ei voida ottaa huomioon tehtäessä päätöstä perustoimeentulotuesta, hakijan on saatettava asia itse vireille kunnassa, mikäli hän haluaa hakea näiden menojen perusteella täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea. Täydentävää toimeentulotukea hakeakseen hänen on kuitenkin odotettava Kansaneläkelaitoksen perustoimeentulotukipäätöstä.

Edellä olevasta johtuen, menoja joiden katsotaan synnyttävän siirtovelvollisuuden ja joita ei siis ole mainittu 7 a tai b §:ssä, ovat lähinnä kertaluontoiset henkilön erityiseen elämäntilanteeseen liittyvät menot, jotka myös esimerkiksi vakiintuneen käytännön mukaan tulee ottaa menoina huomioon täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä. Tällaisia menoja ovat muun muassa: lastenvaunut, huonekalut ja niihin rinnastuvat kodin hankinnat, toisen asteen ensimmäistä tutkintoa suorittavien nuorten opiskeluun liittyvät menot, edunvalvontapalkkio sekä hautajaiskulut.

17 a §. *Kansaneläkelaitoksen ja kunnan välinen salassa pidettävien tietojen luovuttaminen.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi ja sisältö yhdistettäväksi 18 a §:ään. Näin säännökset muodostavat loogisemman kokonaisuuden.

18 §. *Toimeentulotuen tarkistaminen.* Voimassaolevan toimeentulotukilain 18 §:n 1 momentin mukaan toimeentulotuki tarkistetaan, jos henkilön tai perheen olosuhteissa tai tuen tarpeessa

tapahtuu tai on tapahtunut muutoksia. Mainitun säännöksen esitöiden mukaan tarkistaminen voi yleensä koskea vain maksamattomia eriä. Käytännössä epäselvyyttä on aiheuttanut se, miten tarkistaminen käytännössä voidaan toteuttaa.

Esityksessä 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi tarkistamisen toteuttamisen osalta. Ehdotetun sääntelyn mukaan esimerkiksi etuustulo tai jokin muu kuin ansiotulo tai korvaus huomioitaisiin ottamalla se huomioon asiakkaalle tai perheelle tehtävän toimeentulotukilaskelman kautta. Toimeentulotukilaskelma tehtäisiin kohdistuen sille tai niille kuukausille, joiden osalta asiakkaan tai perheen olosuhteet ovat muuttuneet verrattuna aikaisemmin tehtyyn toimeentulotukilaskelmaan. Aikaisemmin toimeentulotukea myönnettäessä huomioimatta jäänyt muu kuin ansiotulo tai korvaus lisättäisiin tarkistuslaskelmalla sen kuukauden tuloksi, jolloin se on maksettu. Siten toimeentulotuen tarkistaminen toteutettaisiin käytännössä kohdentamalla se laskennallisesti jo maksettuun toimeentulotukeen ja saattamalla laskelma vastaamaan asiakkaan kyseisenä ajanjaksona vallinnutta tosiasiallista tilannetta. Uusi toimeentulotukilaskelma ei kuitenkaan aiheuttaisi esimerkiksi asiakkaaseen kohdistuvaa takaisinperintää vaan mahdollisesti syntyvä laskelmalla syntyvä ylijäämä voitaisiin asiakkuuden jatkuessa jakaa tuloksi seuraaville kuukausille, jos se tulon kertaluonteisuus taikka sen saamisen peruste tai käyttötarkoitus huomioon ottaen on kohtuullista. Tässä yhteydessä asiakkaan olosuhteet ja hänen tosiasiallisesti käytettävissä olevat tulot tulee kuitenkin huomioida. Jos tarkistuslaskelman perusteella Kansaneläkelaitokselle syntyy lisämaksuvelvoite, asiakkaalle maksetaan kyseinen summa. Kyseisen säännöksen mukaan tulo voidaan jakaa eriin useampana toimeentulotuen määräämisen ajanjaksona, jos se tulon kertaluonteisuus taikka sen saamisen peruste tai käyttötarkoitus huomioon ottaen on kohtuullista. Mikäli olosuhdemuutos aiheuttaa kuitenkin lisämaksua, tehdään tarkistaminen olosuhteen tosiasiallisesta muutoshetkestä lukien. Esimerkiksi lapsen syntymä puolessa välissä kuuta oikeuttaa perusosaan 15 päivältä.

Esityksen 2 momentti vastaa lailla 815/2015 hyväksytyä 2 momenttia.

Lisäksi ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan Kansaneläkelaitos voisi tarkistaa perustoimeentulotuen määrää ilman erillistä päätöstä tietyissä tilanteissa. Tämä olisi mahdollista jos asiakkaalle on jo hakemuskuukaudelle myönnetty perustoimeentulotukea ja hänelle syntyy uusi muihin perusmenoihin kuuluva menoerä. Tällaisia menoja voisivat olla esimerkiksi sähkölaskut, vakuutusmaksut ja terveydenhuollon asiakasmaksut. Asiakkaan ei tarvitsisi myöskään enää tehdä uutta hakemusta 7 §:n mukaisten uusien menojen osalta, vaan riittäisi, että hän tai esimerkiksi laskuttaja toimittaisi tarvittavan selvityksen menosta asian käsittelyä varten.

Tämän vuoksi esitetään lakia tarkennettavaksi siten, että jos Kansaneläkelaitos hyväksyy tällaisessa tilanteessa perustoimeentulotuessa huomioitavan muun perusmenon kokonaisuudessaan, sen ei tarvitsisi antaa asiassa erillistä päätöstä. Vastaava menettelyä noudatettaisiin myös indeksitarkistuksen yhteydessä. Sen sijaan jos Kansaneläkelaitos hylkää esitetyn menon kokonaan tai osittain, asiassa annettaisiin päätös, koska asiakkaalla on oltava mahdollisuus saattaa asia tältä osin muutoksenhakuelimen arvioitavaksi.

Menettely vastaa olemassa oleva käytäntöä useissa kunnissa. Koska pääsääntö kuitenkin on asian ratkaiseminen päätöksellä, on poikkeus menettelystä syytä säätää laissa. Tarkennuksen tavoite on turhan hallinnollisen työn välttäminen.

18 a §. Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen. Pykälässä säädetään kumottavaksi esitetyn 17 a §:n tavoin Kansaneläkelaitoksen ja kunnan välisestä salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta. Tämä sääntely on yhdistetty lain 18 a §:n sääntelyyn, joka koskee velvollisuutta an-

taa Kansaneläkelaitokselle salassa pidettäviä tietoja. Yhdistämällä sääntelyä yhteen ja samaan pykälään on pyritty saamaan aikaan yhtenäisempi kokonaisuus koskien salassa pidettävien tietojen luovuttamista eri tilanteissa. Pykälän 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada kunnan sosiaalihuollon viranomaiselta pyynnöstä käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi välttämättömät kunnan sosiaalihuollon viranomaisen hallussa olevat tiedot ja selvitykset. Tiedot on annettava maksutta ja salassapitosäännösten estämättä. Tämä vastaa kumottavaksi esitetyn 17 a §:n 1 momenttia.

Pykälän 2 momentin alkuosa vastaa myös mainitun 17 a §:n sisältöä. Sen mukaan kunnan sosiaalihuollon viranomaisen oikeuteen saada pyynnöstä Kansaneläkelaitokselta toimeentulotukilain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot sovelletaan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 20 §:n 1 momenttia. Valitun lainsäädäntötekniikan mukaan Kansaneläkelaitosta ei koske sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettu laki muilta osin kuin toimeentulotukilakiin otettujen nimenomaisten viittausten osalta. Tässä mainitun lain säännöksessä säännellään velvollisuudesta antaa sosiaalihuollon viranomaiselle salassa pidettäviä tietoja. Hallituksen esityksen (HE 358/2014) 17 a §:ää koskevista yksityiskohtaisista perusteluista ilmenee säännöksen aineellista sisältöä koskevat perustelut.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tarkentavaa sääntelyä, jonka mukaan kunnan tulee antaa Kansaneläkelaitokselle oma-aloitteisesti perusosan alentamisharkinnassa tarvittavat tiedot. Tätä on tarkennettu viittaamalla alentamisharkintaa koskevan 10 §:n 1 momentin 2, 3 ja 4 kohtiin sekä 3 momentin 1 ja 2 kohtiin. Tiedot on annettava salassapitoa ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä. Tietojen luovutus koskisi edellä mainittujen pykäläviittausten perusteella kunnan tiedossa tai vastuulla olevia henkilöitä, joiden toiminta on toimeentulotukilain näkökulmasta arvioituna moitittavaa. Edellä mainittujen säännösten tarkoituksena kohderyhminä ovat kunnan vastuulla olevat kotoutujat ja kuntouttavan työtoiminnan piirissä olevat henkilöt. Alentamisharkinnassa tarvittavilla tiedoilla tarkoitettaisiin siis kotoutumisen edistämistä annetussa laissa tarkoitettua maahanmuuttajaa, joka ei ole työvoimahallinnon toimenpiteiden piirissä ja joka on laiminlyönyt velvollisuutensa osallistua kotoutumissuunnitelmaan ja kotoutumiseen liittyviin häntä velvoittaviin toimiin. Lisäksi tarkoitetaan kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain soveltamisalan piiriin kuuluvaa henkilöä, joka on laiminlyönyt velvollisuutensa osallistua kuntouttavan työtoiminnan aktivointisuunnitelmaan liittyviin ja lain tarkoittamiin kuntoutujaa velvoittaviin toimiin. Mainitun 3 momentin 1 ja 2 kohdissa viitataan samoihin kohderyhmiin, mutta siinä säännellään alentamismenettelyä laiminlyönnin ollessa toistuvaa. Näissä tapauksissa perusosaa on mahdollista alentaa 1 momentissa säädettyä enemmän, eli enintään 40 prosenttia, kun 1 momentissa alentaminen voi olla korkeintaan 20 prosenttia.

Säännöksen mukaan kunta harkitsisi tietojen toimittamisen tarpeellisuuden henkilön kokonaistilanne huomioon ottaen sekä ottaen huomioon sen, että alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista muutenkaan voi pitää kohtuuttomana. Säännöksen tarkoituksena on antaa kunnalle mahdollisuus harkita tietojen luovuttamista edellä mainituin perustein. Kunnan sosiaaliviranomaisilla on parhaat edellytykset arvioida henkilöiden kokonaistilannetta, jolloin vältytään kaavamaiselta massamuotoiselta tietojen siirtelyltä. Kansaneläkelaitos suorittaisi varsinaisen perusosan alentamisharkinnan kunnalta tiedot saatuaan.

Lisäksi pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että Kansaneläkelaitoksen tulee antaa kunnalle oma-aloitteisesti tiedot perustoimeentulotuen alentamispäätöksestä. Tästä on sääntelyä myös 10 §:n 2 momentissa. Samoin sen tulee antaa kunnalle toimeentulotukihakemuksen käsittelyyn liittyvät tiedot toimeentulotuen hakemista ja asian siirtämistä koskevissa tilanteissa.

Pykälän 4 momentissa viitataan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 18 §:n 1-4 momenttiin, joita sovellettaisiin myös Kansaneläkelaitokseen. Viitatuissa lainkohdissa säännellään salassa pidettävien tietojen antamisesta asiakkaan suostumuksesta riippumatta erilaisissa erityistilanteissa kuten esimerkiksi asian vireille saattamiseksi lapsen edun taikka erittäin tärkeän yleisen edun vuoksi, väärinkäytöstilanteissa tai rikoksen selvittämiseksi. Lisäksi pykälässä säännellään tietojen antamisesta salassa pidettävästä asiakirjasta toiselle viranomaiselle tilanteissa, joissa tiedon antaminen on välttämätöntä tarkistettaessa sosiaalihuollon viranomaiselle laissa säädetyn tehtävän hoitamiseksi olennaisen tärkeää tietoa. Lisäksi edellytetään, että viranomaisella itsellään on oikeus saada tieto. Asiakasta koskevia tietoja voi paljastaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä asiakkaan antamien tietojen tarkistamiseksi. Kansaneläkelaitosta koskisi siis tältä osin vastaava sääntely kuin sosiaalihuollon viranomaisiakin. Tietojen antaminen koskisi Kansaneläkelaitoksen toimeentulotukitehtävien hoitamisen yhteydessä saamia välttämättömiä tietoja.

Pykälän 5 momentissa viitataan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 20 §:ään, jota sovellettaisiin myös Kansaneläkelaitokseen. Vastaava viittaus oli myös nyt muutettavassa laissa, mutta tässä esityksessä sanamuotoa on tarkennettu. Viitatussa pykälässä säännellään oikeudesta saada salassa pidettäviä tietoja. Mainitun lain 20 §:n 1 momentissa säännellään viranomaisista ja muista tahoista, jotka ovat velvollisia antamaan sosiaalihuollon viranomaiselle sen pyynnöstä salassapidon estämättä hallussaan olevat sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot ja selvitykset. Tiedot on annettava maksutta ja niiden on oltava viranomaiselle laissa säädetyn tehtävän vuoksi välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamista varten. Kansaneläkelaitoksen oikeus saada tietoa olisi vastaava kuin sosiaalihuollon viranomaisen tiedonsaantioikeus on ja Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus koskisi toimeentulotukitehtävien hoitamiseksi välttämättömiä tietoja. Kysymykseen tulisivat tiedot, jotka ovat välttämättömiä henkilön tai perheen perustoimeentulotuen tarpeen selvittämiseksi, perustoimeentulotuen myöntämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä Kansaneläkelaitokselle annettujen tietojen tarkistamista varten.

Sosiaalihuollon asiakaslain 20 §:n 1 momenttia vastaava velvollisuus koskisi sosiaalihuollon asiakaslain 20 §:n 2 momentin mukaan myös rahalaitosta, jos sosiaalihuollon viranomaisen ei saa riittäviä selvityksiä 1 momentissa mainituilta tahoilta ja jos on perusteltua syytä epäillä tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Säännöksen mukaan ennen kuin pyyntö tehdään rahalaitokselle, on asiakkaalle annettava siitä tieto.

Kun henkilöllä on turvakielto, hänen yhteystietojaan ei saa luovuttaa. Turvakielto ei kuitenkaan estä viranomaista saamasta henkilön kyseisiä tietoja lakisääteisten tehtävien hoitamista varten. Väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 36 §:n mukaan turvakiellon alaisen henkilön kotikunta, asuinpaikka, osoite ja muu yhteystieto voidaan luovuttaa vain sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn tämän henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Toimeentulotukilain 18 a § on väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 36 ja 37 §:n turvakielto­säännöksiin nähden erityissäännös. Näin ollen Kansaneläkelaitos voi luovuttaa kuntaan niiden perustoimeentulotukiasiakkaiden turvakiellon alaiset tiedot, joiden kohdalla Kansaneläkelaitoksella on hakemuksen siirtovelvollisuus toimeentulotukilain 14 d §:n perusteella. Sama koskee myös 10 §:n 2 momentin, 18 a § 2 momentin ja sosiaalihuoltolain 35 §:n mukaisia tietojenluovutustilanteita Kansaneläkelaitoksen ja kunnan välillä.

Kansaneläkelaitoksen tulee kuitenkin hakea täydennystä Väestörekisterikeskuksen antamaan tietolupa- turvakiellon alaisten tietojen edelleen luovuttamisen osalta. Tietojen edelleen luovuttaminen kuntien ja Kansaneläkelaitoksen välillä edellyttää lisäksi sitä, että osapuolet antavat Väestörekisterikeskukselle tältäkin osin väestötietojärjestelmästä ja väestörekisterikeskuksen varmennepalvelusta annetun lain 44 §:n mukaisen selvityksen tietojen käytöstä ja suojauksesta. Kansaneläkelaitoksen ja kunnan välisessä tietojen vaihdossa on lisäksi otettava huomioon väestötietojärjestelmästä ja väestörekisterikeskuksen varmennepalvelusta annetun lain 36 ja 37 §:n turvakieltoa koskevat säännökset. Esimerkiksi turvakiellon alaista tietoa luovutettaessa tulee tiedon yhteyteen olla merkittynä tiedon olevan turvakiellon alaista.

18 d §. *Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitoksen sekä apteekkien ja lääkkeellisen hapen toimittajien välillä.* Lakiin esitetään lisättäväksi uusi pykälä, joka mahdollistaisi tietojen vaihdon Kansaneläkelaitoksen sekä apteekkien ja lääkkeellisen hapen toimittajien välillä siltä osin kun se olisi välttämätöntä perustoimeentulotukiasian käsittelyssä ja kun tietojenvaihto tapahtuisi ilman asiakkaan nimenomaista myötävaikutusta tai suostumusta. Tietojenvaihdon tulisi olla mahdollista tilanteissa, joissa perustoimeentulotukena korvataan 7 b §:n mukaisia terveydenhuoltomenoja, jotka eivät sisälly perusosaan.

Ehdotetun 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus luovuttaa salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä apteekille ja lääkkeellisen hapen toimittajalle perustoimeentulotuella katettavien kustannusten maksamista varten perustoimeentulotukea saavan henkilön nimi, henkilötunnus ja tieto perustoimeentulotuella katettavia lääkkeitä ja muita valmisteita sekä tarvikkeita koskevasta maksusitoumuksen sisällöstä. Maksusitoumuksen sisällön osalta tietojenluovutus-oikeus käsittäisi sekä tiedon asiakkaalle myönnetystä maksusitoumuksesta yleisesti että maksusitoumuksen mahdollisista rajauksista, välttämättömistä tarkentavista tiedoista tai voimassaoloajasta. Rajaus voisi koskea esimerkiksi lääkkeiden osalta tiettyä lääkevalmistetta tai tietyn lääkärin määräämiä lääkkeitä. Lähtökohtana olisi, että asiakkaalle ja hänen toimeentulotukilain mukaisesti määrittäville perheelleen syntyisi pääsääntöisesti oikeus esimerkiksi sähköiseen apteekkimaksusitoumukseen, mikäli laskelman perusteella muodostuu oikeus perustoimeentulotukeen. Asiakkaan asioidessa apteekissa, apteekki voisi todentaa mahdollisen sähköisen maksusitoumuksen teknistä käyttöyhteyttä käyttämällä. Sähköinen maksusitoumus olisi siten ensisijainen käytettävän maksusitoumuksen muoto suhteessa paperiseen. Toimeentulotukilain saajana pidettäisiin hakijaa ja hänen toimeentulotukilain 3 §:n mukaisesti määrittyvää perhettä. Sähköisten ja paperisten maksusitoumuksen sisällöt olisivat samoja.

Ehdotetun 2 momentin perusteella Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada perustoimeentulotuen myöntämistä varten apteekilta ja lääkkeellisen hapen toimittajalta henkilön nimi ja henkilötunnus sekä toimeenpanon kannalta tarpeelliset selvitykset. Apteekkien osalta nämä olisivat tiedot maksusitoumuksella toimitetuista lääkemääräyksellä apteekista tehdyistä ostoista. tietojensaantioikeus käsittäisi käytännössä toimeentulotukiasiakkaan sairausvakuutuslain mukaan korvattavat ja ei-korvattavat lääkeostot sekä muut apteekissa myytävät tuotteet, joiden hankkimiseen voidaan myöntää perustoimeentulotukea. Lääkkeellisen hapen toimittajan osalta tiedot koostuisivat maksusitoumuksella toimitettujen lääkemääräykseen pohjautuvien lääkkeellisen hapen ostotiedoista ja siihen liittyvistä kustannuksista ja tarvikkeista kuten esimerkiksi happirikastimista tai happiviiksistä. Apteekit sekä lääkkeellisen hapen toimittajat laskuttaisivat Kansaneläkelaitosta maksusitoumuksiin perustuvien ostojen perusteella joko sähköisesti tai muulla tavoin.

Ehdotetun 3 momentin mukaan Kansaneläkelaitos voisi antaa ja saada 1 ja 2 momentin tiedot teknistä käyttöyhteyttä käyttämällä. Kelan tulisi informoida asiakasta etukäteen tästä asiasta.

Asiakkaan tietoturvan varmistamiseksi edellytettäisiin, että apteekit ja lääkkeellisen hapen toimittajat esittäisivät Kansaneläkelaitokselle selvityksen siitä, että tietojen suojaamisesta huolehditaan asianmukaisesti. Sähköisen maksusitoumuksen käsittelyssä asiakkaan tietoturvasta huolehdittaisiin esimerkiksi apteekkien osalta samoin menettelyin kuin muutoinkin hänen ostaessaan apteekista sairausvakuutuslain nojalla korvattavia lääkkeitä.

18 e §. *Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitoksen ja vuokranantajien välillä.* Lakiin esitetään lisättäväksi uusi pykälä, joka oikeuttaisi Kansaneläkelaitoksen saamaan perustoimeentulotukiasian käsittelyn kannalta välttämättömät vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyvät tiedot. Perustoimeentulotuessa voidaan hyväksyä muina perusmenoina tarpeellisen suuruiset asumismenot. Ehdotetun 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta perustoimeentulotukiasian käsittelemiseksi välttämättömät vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyvät tiedot vuokranantajalta ja asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöiltä. Näiden arvioimiseksi tarvitaan tiedot asumisen muodosta, asunnon koosta ja asumiskustannuksista. Lisäksi tietoa tarvitaan asumisolosuhteissa tapahtuneista toimeentulotukeen vaikuttavista muutoksista kuten asiakkaan vuokrasopimuksen päättymisestä. Ehdotettu 2 momentti mahdollistaisi tietojen saamisen tarvittaessa teknisen käyttöyhteyden avulla. Tällöin asiakkaan ei tarvitsisi toimittaa Kansaneläkelaitokseen asumiseen liittyviä liitteitä, vaan Kansaneläkelaitos saisi kaikki tarvittavat tiedot sähköisesti reaaliaikaisesti ilman aiheetonta viivytystä heti käyttöönsä. Kansaneläkelaitoksella olisi velvollisuus ilmoittaa asiasta asiakkaalle tästä mahdollisuudesta.

Ehdotetun kaltainen sähköisesti toteutettava tiedonsaantioikeus on mahdollista jo nyt esimerkiksi asumistukilain (938/2014) 42 § 1 momentin ja 46 §:n nojalla asumistukiasian käsittelyn yhteydessä. Kysely tehdään, kun asiakas hakee Kansaneläkelaitoksesta asumisen tukea, kuten yleistä asumistukea, eläkkeensaajan asumistukea, opintotuen asumislisää tai sotilasavustuksen asumisavustusta. Käytössä olevassa sähköisestä vuokranantajakyselyssä tiedot haetaan vuokranantajan järjestelmästä. Tältä osin ehdotettu sääntely yhdenmukaistaisi menettelyn siten myös perustoimeentulotuen osalta. Nykyisin käytössä olevassa kyselyssä ei ole käyttöliittymää kyselyjen katseluun eikä vuokranantaja voi esimerkiksi yksilöidä, mihin etuuteen Kansaneläkelaitos on tietoja hakenut. Lokitiedoista on kuitenkin haettavissa kaikki kyselyt mahdollisten virhetilanteiden selvittelyä varten. Kansaneläkelaitoksessa tehtyyn kyselyyn saatu vastaus tallentuu asiakastietojärjestelmiin asumismenojen käsittelyä varten. Ehdotettu sääntely turvaisi osaltaan myös perustoimeentulotuen tehokasta myöntämistä ja asiakkaiden asioinnin vaivattomuutta.

18 f §. *Kansaneläkelaitoksen liittyminen valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun ja yhteistyö Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 18 f §, jossa säänneltäisiin Kansaneläkelaitoksen liittymisestä valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun siltä osin kun kyse on sen toimeentulotukijärjestelmänsä tuottamista tiedoista. Kansaneläkelaitoksen liittyminen valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun mahdollistaisi siirtymäjälkeen sen, että perustoimeentulotukitiedot olisivat jatkossa keskitetysti valtakunnallisen asiakirja-arkiston Kantan kautta sekä asiakkaiden että sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden käytettävissä, vaikka lakia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007) tai lakia sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015) ei Kansaneläkelaitokseen sovellettaisi. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annettua lakia muutetaan syksyn 2016 aikana. Tämän muutoksen tavoitteena on valmistella säädösmuutokset, jotka mahdollistavat sosiaalihuollon asiakastietojen kansallisen arkistoinnin, tietojen luovutuksen, kansalaisen katselun ja hallinnan omiin tietoihinsa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastietojen yhteiskäytön yhteisissä palveluissa tietoturvalisella ja kustannustehokkaalla tavalla.

Toimeentulotukilakiin esitetyn 18 f §:n tavoitteena on, että Kansaneläkelaitos liittyisi tämän erillisen pykälän nojalla valtakunnallisen sähköisen Kanta-arkiston palveluihin vastaavassa aikataulussa kuin esimerkiksi kunnat. Järjestelmään liittyminen mahdollistaisi sen, että myös Kansaneläkelaitoksella olisi jatkossa mahdollisuus tarvittaessa perustoimeentulotuen käsittelemiseksi saada kuntien kirjaamia tietoja mm. täydentävään tai ehkäisevään toimeentulotukeen liittyen. Toimeentulotukilain 4 §:ssä säädetään nimenomaisesti, että toimeentulotukilakiin on otettu erikseen sosiaalihuollon lainsäädäntöön liittyvät säännökset, joita Kansaneläkelaitos noudattaa sen hoitaessa tämän lain mukaisia tehtäviä. Valmistelussa oli esillä vaihtoehto, jossa myös edellä mainitut sosiaalihuollon asiakirjoja ja tietojärjestelmiä koskevat lait olisivat soveltuneet myös Kansaneläkelaitoksen toimintaan sen toimeenpannessa perustoimeentulotukea. Kyseiset lait muodostavat kuitenkin oman kokonaisuutensa ja ne on laadittu kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa silmälläpitäen. Lainsäädäntö olisi vaatinut perusteellista uudelleentarkastelua ja mittavia muutoksia, joiden sijaan nyt valittua sääntelytapaa pidettiin perustoimeentulotuen Kela-siirron toimeenpanon kannalta tarkoituksenmukaisimpana ratkaisuna.

Ehdotetun 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitos liittyisi asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (159/2007) mukaisten valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi toimeentulotukijärjestelmänsä tuottamien tietojen osalta. Liittyminen toteutettaisiin vastaavassa aikataulussa kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetussa laissa määriteltyjen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujenantajien liittyminen.

Ehdotetun 2 momentin perusteella Kansaneläkelaitos toimittaisi toimeentulotukijärjestelmänsä tuottamat tiedot perustoimeentulotukitietojen osalta muodossa, joka mahdollistaisi tietojen käytön, luovuttamisen, säilyttämisen ja suojaamisen valtakunnallisen tietojärjestelmäpalvelun avulla. Kansaneläkelaitos toimittaisi tiedot Kanta-arkistoon sinne määritellyn rajapinnan mukaisena, ja muuntaisi tiedot tarvittaessa rajapinnassa tietojen toimittamisen yhteydessä. Ehdotettu sääntely määrittäisi toimitettavien tietojen muotoa. Tietosisällöt määrittäisivät tältä osin Kansaneläkelaitoksen perustoimeentulotukijärjestelmän tuottamista tiedoista.

Ehdotetun 3 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksen ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tulee tehdä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen toteutuksessa yhteistyötä. Yhteistyössä tulee varmistaa muun ohella, että tietojärjestelmäpalvelut voidaan toteuttaa kustannustehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Kansaneläkelaitos on jatkossa toimeentulotuen osalta merkittävä ja valtakunnallinen toimija, mikä vuoksi Kansaneläkelaitoksen asiantuntemuksella on erityinen painoarvo tulevassa yhteistyössä. Mahdollisten vaadittavien muutosten tarpeellisuus ratkaistaan yhteiskuntataloudellinen kustannustehokkuus, tarkoituksenmukaisuus sekä asiakaspalvelun toimivuus huomioiden.

1.2 Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

11 § Huomioon otettavat tulot. Pykälään ehdotetaan säädettäväksi uusi 2 momentin 7 kohta. Kyseisellä säännöksellä toimeentulotukea laskettaessa tuloina ei otettaisi huomioon lastensuojelulaissa (417/2007) tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa. Säännöksellä selkeytettäisiin lastensuojelulain ja toimeentulotukilain välistä suhdetta.

Jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla. Toimeentulotukea voi saada mm. asumiseen ja elämän perusmenoihin.

Lastensuojelulain 76 a §:n mukaan kunnan on viivytyksettä järjestettävä muun muassa riittävä taloudellinen tuki, kun riittämätön toimeentulo, puutteelliset asumisolot tai asunnon puuttuminen ovat olennaisena esteenä jälkihuollon piirissä olevan lapsen tai nuoren kuntoutumiselle. Lastensuojelulain jälkihuollon taloudellisen tuen tarkoituksena on tukea erityisesti alle 21 vuotiaan ennen täysi-ikäisyyttä lastensuojelun palvelujen ja tukitoimien kohteena olleen nuoren itsenäistymistä ja yhteiskuntaan kiinnittymistä. Lain edellytykset täyttävällä lapsella tai nuorella on subjektiivinen oikeus taloudelliseen tukeen jälkihuollossa, jotta hänen kuntoutumisensa ei esty taloudellisten syiden johdosta. Kuntoutumisella tarkoitetaan jälkihuoltoon nuoren yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista ja tukea on myönnettävä tarvetta vastaavalla tavalla. Käytännössä jälkihuollon taloudellinen tuki kuntoutukseen voi toimeentulotuen lisäksi olla esimerkiksi harrastustoiminnan tai asumiskustannusten tukea, omaan asuntoon muutosta aiheutuvien kulujen tai asunnon sisustamisesta aiheutuvia kuluja tai muuta tarpeellista muutostilanteen tai itsenäistymisen tukea. Taloudellisen tuen tarkoituksena ei lähtökohtaisesti ole kattaa kaikkea normaalejakin elämisen perusmenoja ja sitä on tarkoitettu voitavan myöntää toimeentulotuen ohessa.

Esityksen mukaan kuntoutukseen lastensuojelun jälkihuollossa saatua taloudellista tukea ei huomioitaisi tulona toimeentulotuen määrää arvioitaessa. Vastaavasti toimeentulotukilain 8 §:n mukaisesti sellaisia menoja, jotka on turvattu lastensuojelulain 76 a §:n mukaisella tuella, ei oteta menona huomioon toimeentulotuessa. Edellä oleva koskee sekä perustoimeentulotukea, että myös täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea.

25 §. Päätöksen täytäntöönpano. Lakiin otettaisiin aiemmin kumotun 25 §:n tilalle uusi sääntely, jossa viitataan sosiaalihuoltolain 52 §:ään. Esityksen mukaan se mitä sosiaalihuoltolain 52 §:ssä on säädetty päätöksen täytäntöönpanosta, soveltuisi myös Kansaneläkelaitokseen sen toimeenpannassa toimeentulotukilakia. Sosiaalihuoltolain mainitussa pykälässä säädetään päätöksen täytäntöönpanosta tilanteessa, jossa päätöksestä ollaan valittamassa. Päätös voidaan muutoksenhausta huolimatta panna täytäntöön, jos se laadultaan on sellainen, että se on viivytyksettä täytäntöön pantava, eikä täytäntöönpano vaaranna asiakasturvallisuutta. Lähtökohtaisesti toimeentulotukipäätöksen voidaan katsoa olevan laadultaan sosiaalihuoltolain 52 §:n mukainen, eli se tulee muutoksenhausta huolimatta panna täytäntöön viivytyksettä. Sosiaalihuoltolain 52 §:n 2 momentin mukaan valitusviranomainen voi kuitenkin kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi.

1.3 Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 27 §:n muuttamisesta

27 §. Kansaneläkelaitoksen tietojenantovelvollisuus. Lain 27 §:ään esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säännellään Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta toimittaa tietoja kunnalle. Tiedot ovat tarpeen, jotta kunta voi laatia 3 §:n tarkoittaman aktivointisuunnitelman henkilöille, joiden aktivointisuunnitelman laatimisesta kunta vastaa. Kansaneläkelaitoksen olisi siten luovutettava kunnalle tiedot työttömistä alle 25-vuotiaista henkilöistä, joiden pääasiallinen toimeentulo on viimeisen neljän kuukauden aikana perustunut työttömyyden johdosta maksettuihin toimeentulotukeen sekä tiedot 25 vuotta täyttäneistä henkilöistä, joiden pääasiallinen toimeentulo on viimeisen 12 kuukauden aikana perustunut työttömyyden johdosta maksettuihin toimeentulotukeen. Kuntouttavasta työtoiminnasta säädetyn lain esitöissä (HE 59/2001) on määriteltä, mitä edellä mainitulla pääasiallisella toimeentulolla on tarkoitettu. Tuolloin on todettu, että henkilön toimeentulon katsotaan pääasiassa perustuvan työttömyyden johdosta maksettavaan toimeentulotukeen, kun hän ei samanaikaisesti saa työttömyyden perusteella maksettavaa ensisijaista etuutta, kuten työmarkkinatukea. Se, että henkilölle maksetaan samanaikaisesti joidenkin kustannusten (esimerkiksi asumiskustannukset tai lääkekustannukset) perusteella korvausta, ei vaikuta arvioon siitä, muodostaako toimeentulotuki hänen pääasiallisen toimeentulonsa. Se, että henkilön toimeentulo on lyhytkestoisesti perustunut muuhun kuin toimeentulotukeen, esimerkiksi työtuloihin tai työmarkkinatukeen, ei estä tämän lain sovelta-

mista häneen, jos toimeentulotuki muodostaa selvästi hänen pääasiallisen toimeentulonsa tarkastelukautena. Tarkastelukautena, jona henkilö saa muutakin kun toimeentulotukea, ratkaisevaa on muun etuuden kesto ja määrä suhteessa toimeentulotukeen. Tiedot toimitetaan henkilön kotikuntalain mukaiseen kuntaan. Kansaneläkelaitos voi luovuttaa tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla.

1.4 Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

55 a §. *Korvaus kansaneläkelaitokselle.* Lakiin esitetään lisättäväksi uusi 55 a §, joka koskee Kansaneläkelaitoksen maksaman perustoimeentulotuen kustannusten korvaamista. Kotoutumisen edistämisestä annetun lain 44 §:ssä säädetään valtion korvauksista kunnille laissa tarkoitettujen toimenpiteiden järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi. Pykälässä säännellään korvausmenettelyistä ja yleisistä edellytyksistä.

Lain 46 §:ssä säädetään kunnan maksamien toimeentulotukikustannusten korvaamisesta lain 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuille henkilöille. Henkilöillä tarkoitetaan ulkomaalaislaissa tarkoitettua kansainvälistä suojelua saavaa henkilöä sekä henkilöä, jolle on hänen haettuaan kansainvälistä suojelua myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain 51, 52 tai 89 §:n perusteella. Näissä pykälissä säädetään muun muassa tilapäisestä oleskeluluvasta maasta poistumisen estymisen vuoksi, jatkuvasta oleskeluluvasta yksilöllisestä inhimillisestä syystä sekä tilapäisestä oleskeluluvasta poissulkemislausekkeita sovellettaessa, eli tilanteissa joissa henkilöä ei voida poistaa maasta, koska häntä uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, vaino tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Lisäksi kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa tarkoitetaan henkilöä, joka on otettu Suomeen erityisellä humanitaarisella perusteella tai kansainvälisten velvoitteiden täyttämiseksi ulkomaalaislain 93 §:n perusteella sekä henkilöä, jolle on myönnetty jatkuva oleskelulupa ulkomaalaislain 52 a §:n 2 momentin ja 54 §:n 5 momentin perusteella.

Kansaneläkelaitoksen myöntäessä perustoimeentulotukea kotoutumislaissa tarkoitetuille edellä mainituille henkilöille, valtio korvaa kustannukset soveltaen mitä tämän lain 44 §:n 3 ja 4 momenteissa sekä 46 ja 51 §:ssä säädetään koskien korvausten maksamista kunnalle. Tämän lain 44 §:n 2 momentin mukaan korvausta maksetaan siitä alkaen kun henkilölle on rekisteröity ensimmäinen kotikunta väestötietojärjestelmään. Mikäli henkilö ei oleskeluluvan saatuaan ole voinut saada kotikuntalain tarkoittamaa kotikuntaa, korvausta maksetaan 4 momentin mukaan siitä alkaen, kun hänelle on myönnetty oleskelulupa.

Lain 46 § koskee valtion korvauksia kunnan maksamista toimeentulotuen kustannuksista. Toimeentulotuesta aiheutuneet kustannukset korvataan pykälän mukaan enintään kolmen vuoden ajalta. Vastaava sääntely koski jatkossa myös Kansaneläkelaitoksen perustoimeentulotuen kustannuksia. Kuntien osalta pykälä säilyy ennallaan ja sitä sovellettaisiin jatkossa kuntien maksamiin täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen kustannuksiin. Lisäksi 51 § sääntelee entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevista henkilöistä aiheutuvien kustannusten korvaamista. Pykälän 1 momentin 1-kohdan mukaan toimeentulotuesta aiheutuneet kustannukset korvataan enintään kuuden kuukauden ajalta. Tämä koski Kansaneläkelaitosta sen maksamien perustoimeentulotuen kustannusten osalta.

Lisäksi 55 a §:ään lisätään sääntely, jonka mukaan tämän lain mukaisten perustoimeentulotuen kustannusten korvaamisesta Kansaneläkelaitokselle säädetään toimeentulotuesta annetun lain 5 a §:ssä. Kyseinen säännös koskee perustoimeentulotuen kattamiseksi Kansaneläkelaitokselle suoritettavien ennakoiden maksamista.

87 a §. *Tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitoksesta kuntaan.* Lakiin esitetään lisättäväksi uusi 87 a §, joka koskee Kansaneläkelaitoksen velvollisuutta luovuttaa kunnalle tieto maa-

hanmuuttajasta, johon sovelletaan tätä lakia ja joka saa muuten kuin tilapäisesti toimeentulotuesta annetun lain mukaista toimeentulotukea. Tiedot tarvitaan lain 10 §:n 1 momentissa tarkoitettun alkukartoituksen järjestämistä varten. Säännöksen mukaan kunta käynnistää alkukartoituksen maahanmuuttajalle, joka saa muuten kuin tilapäisesti toimeentulotukea. Tässä laissa sen 3 §:ssä maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muuttanutta henkilöä, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnetyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity taikka jolle on myönnetty oleskelukortti.

Jotta kunta voisi käynnistää alkukartoituksen, sen on saatava Kansaneläkelaitokselta tiedot muuten kuin tilapäisesti perustoimeentulotukea saavista henkilöistä. Tällä tarkoitetaan henkilöitä, jotka eivät saa työmarkkinatukea, muuta etuutta tai muita tuloja sekä joiden toimeentulotukiasiakkuus on kestänyt viimeiset kaksi kuukautta tai pidempään. Käytännössä tietojen luovutus koskisi henkilöitä, jotka eivät ole työttöminä työnhakijoina työmarkkinoiden käytävissä ja ovat työvoimahallinnon toimenpiteiden ulkopuolella. Näitä ovat esimerkiksi sairauden tai lastenhoidon takia kotona olevat henkilöt. Kyseeseen voivat tulla myös henkilöt, joilla on meneillään työttömyysetuuteen liittyvä korvaukseton määräaika eli karenssi. Tiedot tulee toimittaa viipymättä maksutta henkilön kotikuntalain mukaiselle kunnalle salassapitoa ja muiden tiedon saantia koskevien säännösten estämättä. Kyseessä olisi kertaluonteinen ilmoitus. Uusi ilmoitus tulisi kyseeseen lähinnä silloin, kun henkilö muuttaa toiselle paikkakunnalle. Kansaneläkelaitos voi luovuttaa tiedot kuntaan teknisen käyttöyhteyden avulla.

1.5 Laki lastensuojelulain 25 §:n muuttamisesta

25 §. Ilmoitusvelvollisuus. Kansaneläkelaitos esitetään lisättäväksi lastensuojelulain mukaisten ilmoitusvelvollisten joukkoon. Näin ollen myös Kansaneläkelaitoksen palveluksessa oleva henkilö olisi velvollinen viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos hän on tehtävässään saanut tietää sellaisia seikkoja, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on kyseisen henkilön arvion mukaan syytä selvittää. Ilmoituksen voi tehdä salassapitosäännösten estämättä. Esitys on nähty tarpeelliseksi, koska Kansaneläkelaitos kohtaa suuren määrän asiakkaita ja saa tietoonsa henkilöiden elämäntilanteeseen ja samalla mahdollisesti myös lapsia koskevia tietoja. Lisäksi Kansaneläkelaitoksen on tarvittaessa ohjattava ja neuvottava perustoimeentulotuen hakijaa kunnan sosiaalihuollon palveluihin hakeutumisessa sosiaalihuoltolain 35 §:n nojalla.

Ilmoituksen tekemisen ja lastensuojelutarpeen selvittämisen taustalla voi olla hyvin erilaisia seikkoja. Lastensuojelulain säätämisen yhteydessä hallituksen esityksessä (HE 252/2006) todettiin, että nämä seikat voivat liittyä lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeeseen, kehitystä vaarantaviin olosuhteisiin tai lapsen omaan käyttäytymiseen. Ilmoituksen syynä voi olla esimerkiksi lapsen tarpeiden laiminlyönti, lapsen heitteillejättö, lapsen pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö tai niiden epäily tai uhka. Ilmoituksen aiheena saattaa olla myös se, että lapsen hoidossa tai huolenpidossa havaitaan muutoin puutteita tai osaamattomuutta, joka vaarantaa lapsen hyvinvointia. Ilmoituksen syynä voisivat olla lisäksi esimerkiksi lapsesta huolehtivan aikuisen päihde- tai mielenterveysongelmat, jaksamattomuus tai oman hoidon laiminlyöminen tai myös arjen tukiverkon puuttuminen silloin, kun se saattaa vaarantaa lapsen hyvinvointia. Lisäksi ilmoituksen aiheena voisivat olla esimerkiksi lapsen oma päihteiden käyttö, mielenterveyden ongelma, rikoksilla oireilu tai lapsen itsetuhoisuus. Muu lapsen kehitystä vaarantava olosuhde voi olla esimerkiksi lapsen kehitykseen todennäköisesti vaikuttavat vanhemman ja lapsen väliset vakavat vuorovaikutusongelmat, jatkuva koulunkäynnin laiminlyöminen sekä tilanne, jossa lapsi joutuu kantamaan ikätasoonsa nähden suhteetonta vastuuta perheen arjesta esimerkiksi vanhemman sairauden vuoksi.

1.6 Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

12 §. *Käyttöraha, vastaanottoraha ja toimeentulotuki.* Esityksessä esitetään, että maininta toimeentulotuesta poistetaan laista. Toimeentulotuesta annetun lain 4 §:n mukaan toimeentulotukilain mukaisia tehtäviä hoitaa kunnassa sosiaalihuoltolain tarkoittama monijäseninen toimielin ja lisäksi 1.1.2017 lukien Kansaneläkelaitos perustoimeentulotuen osalta. Toimeentulotukitoiminnan yleinen johto, ohjaus ja kehittäminen kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Toimeentulotuesta annetussa laissa ei ole säädetty muista viranomaisista, jotka voisivat myöntää toimeentulotukea. Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain mukaan vastaanottokeskukset myöntävät vastaanottorahaa. Vastaanottokeskukset ja vastaanottoraha kuuluvat sisäministeriön hallinnonalalle. Myös säilöönottoyksiköt kuuluvat sisäministeriön hallinnonalaan.

Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä koskee ulkomaalaislain 121 ja 122 §:n nojalla säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelua säilöönottoyksiköissä. Ulkomaalaislain mukaisena turvaamistoinena henkilö voidaan ottaa säilöön. Säilöön otetulle ulkomaalaiselle annetaan lain 12 §:n 1 momentin mukaan käyttörahaa, jos hänellä ei ole käytettävissään omia varoja eikä hän voi saada käyttövaroja muulla tavalla. Säännöksen mukaan ulkomaalaiselle voidaan poikkeuksellisesti myöntää myös täydentävää vastaanottorahaa noudattaen, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetussa laissa säädetään. Lisäksi lain 12 §:n toisessa momentissa säädetään, että henkilölle voidaan myöntää toimeentulotukea noudattaen, mitä toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) säädetään. Lisäksi 12 §:n kolmannessa momentissa säädetään, että käyttörahan, vastaanottoran ja toimeentulotuen myöntää se vastaanottokeskus, jonka yhteydessä säilöönottoyksikkö toimii.

Nyt esitetyn muutoksen johdosta säilöönottoyksikössä olevan henkilön tulisi kääntyä Kansaneläkelaitoksen puoleen, mikäli hän haluaa selvittää oikeutensa toimeentulotulotukeen. Asian saa tarvittaessa vireille Kansaneläkelaitoksessa myös puhelimitse ja lisäksi voi käyttää asiasta miestä.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017. Lain 5 a § ehdotetaan tulevaksi voimaan jo 29.12.2016.

Toimeentulotukea koskevaan hakemukseen, joka tehdään kunnalle ennen lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Sääntelyn perusteella vuoden 2016 puolella kunnalle toimitettu toimeentulotukihakemus käsiteltäisiin kunnassa siten vuoden 2016 voimassaolevan lain mukaisesti.

Kunta voisi tehdä vuoden 2016 puolella tehdyn hakemuksen perusteella enintään 31 päivään maaliskuuta 2017 voimassa olevan päätöksen toimeentulotuen myöntämisestä. Kunta voi ratkaista hakemuksen maaliskuun 2017 loppuun saakka ja ratkaisu voidaan tehdä myös vuoden 2017 puolella. Tällöin kunta soveltaisi vuoden 2016 vuoden puolella voimassa ollutta lainsäädäntöä myös vuoden 2017 puolelle ulottuviin päätöksiin. Kuten jo aikaisemman siirtymäsääntelyn yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 358/2014) on todettu, näiden päätösten osalta kunta myös maksaisi toimeentulotuen tekemiensä päätösten mukaisesti, tekisi toimeentulotuen indeksitarkistukset ja käsitelisi myös toimeentulotuen takaisinperintää koskevat asiat tekemiensä päätösten osalta ja vastaisi muutoinkin päätösten toimeenpanosta kokonaisuutena kattaen esimerkiksi mahdollisen muutoksenhakuvaiheen. Kuntien mahdollisuus tehdä vuoden 2017

puolelle ulottuvia päätöksiä vähentäisi Kansaneläkelaitokselle kerralla siirtyvien asiakkaiden määrää.

Toimeentulotuen luonteesta johtuen erilaiset hakemustilanteet suhteessa toimivaltaisiin viranomaisiin ovat siirtymävaiheessa mahdollisia. Ehdotetun sääntelyn perusteella esimerkiksi tilanteessa, jossa hakemus saapuu kuntaan 1.1.2017 tai sen jälkeen ja kohdistuu sekä vuosille 2016 että 2017, kunnan tulee käsitellä hakemus vuoden 2016 osalta ja soveltaa päätöksessään vuoden 2016 puolella voimassa ollutta lainsäädäntöä. Koska vuoden 2017 puolella vireille tulleiden ja kyseistä vuotta koskevien hakemusten osalta Kansaneläkelaitos on perustoimeentulotuen osalta ainoa toimivaltainen viranomainen, kunnan tulisi tältä osin siirtää toimeentulotukihakemus hallintolain nojalla Kansaneläkelaitokselle käsiteltäväksi. Asiasta tulisi ilmoittaa hallintolain mukaisesti myös asiakkaalle väärinymmärrysten välttämiseksi. Jos asiakas toimittaa hakemuksen 1.1.2017 tai sen jälkeen Kansaneläkelaitokselle, mutta hakemus kohdistuu vuoteen 2016, Kansaneläkelaitoksen on siirrettävä hakemus kuntaan. Kunta käsittelee hakemuksen soveltaen vuoden 2016 puolella voimassa ollutta lainsäädäntöä. Koska ehdotetulla siirtymäsääntelyllä kunnilla ja Kansaneläkelaitokselle muodostuu päällekkäinen toimivalta vuoden 2017 kolmen ensimmäisen kuukauden ajalta, päällekkäisten päätösten välttämiseksi siirtymäsäännöksessä kunnille säädetään velvoite ilmoittaa tekemästään vuoden 2017 puolelle ulottuvasta perustoimeentulotukipäätöksestä viivettä Kansaneläkelaitokselle.

Toimeentulotukihakemusten käsittelyaikojen vuoksi siirtymävaiheen ruuhkaa kerralla siirtyvien asiakkuuksien osalta on perusteltua pyrkiä vähentämään. Tähän pyritään sääntelyllä, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus 1 päivästä joulukuuta 2016 lähtien ottaa vastaan ja ratkaista hakijan Kansaneläkelaitokselle toimittamat ja vuodelle 2017 kohdistuvat perustoimeentulotukihakemukset. Koska hakemukset kohdistuisivat vuoden 2017 puolelle, Kansaneläkelaitos soveltaisi hakemuksiin vuoden 2017 alkaen voimaan tulevia säännöksiä. Ehdotettu sääntely porrastaisi ajallisesti Kansaneläkelaitokselle saapuvia hakemuksia ja helpottaisi osaltaan vuoden alussa syntyvää hakemusten mahdollista ruuhkautumista. Siirtymäsääntelyn nojalla Kansaneläkelaitos voisi pyytää asiakkailta tarvittaessa lisäselvityksiä ja käsitellä hakemukset uuden lain nojalla jo vuoden 2016 puolella.

Siirtymävaiheessa ei voida täysin välttää väärälle viranomaiselle toimitettuja toimeentulotukihakemuksia. Väärälle viranomaiselle toimitettuun hakemukseen sovelletaan hallintolain (434/2003) 21 §:n mukaista menettelyä ja asiakirja siirretään toimivaltaiselle viranomaiselle. Erityisen tärkeänä sekä asiakkaiden että viranomaistoimijoiden kannalta on ilmoittaa asiakkaalle selkeästi asiakirjan siirrosta sekä sen perusteista. Hakemukselle toimeentulotukilaissa asetetut käsittelyajat lasketaan siitä, kun asiakirja on saapunut toimivaltaiselle viranomaiselle.

Siirtymäsäännöstä on täydennetty niin, että kunnan on ilmoitettava aluehallintovirastolle tiedot myös vuonna 2016 kunnalle aiheutuneista perustoimeentulotuen menoista. Sama koskee jo hyväksytyin siirtymäsäännöksen mukaan vuoden 2017 tietoja. Tämän lain voimaan tullessa voimassaolevat valtionosuuksien vahvistamista ja loppuerää koskevat 5 c ja 5 d §:t kumotaan 1.1.2017 lukien. Vuonna 2016 aiheutuneita menoja koskeva lisäys on tarpeen, jotta valtionosuusselvitys ja päätös lopullisesta valtionosuudesta voidaan tehdä vuoden 2017 puolella. Tiedot on ilmoitettava aluehallintovirastolle viimeistään 31 päivänä toukokuuta 2017. Lisäksi siirtymäsäännökseen ehdotetaan lisättäväksi valtionosuuden takaisinperintää koskeva säännös, jonka mukaan kunnan liikaa saama valtionosuus peritään takaisin valtiolle. Lisäys on tarpeen, koska myös takaisinperinnästä on aiemmin säädetty 5 d §:ssä, joka kumotaan 1.1.2017 lukien. Menettely on vastaava kuin mitä kumotun 5 d §:n 3 momentissa on noudatettu sillä erotuksella, että muukin kuin huomattavan suuri liikamaksu perittäisiin takaisin. Koska liikaa maksettuja valtionosuuksia ei voida enää kattaa tulevista valtionosuuksista vähentämällä, valtionosuudet perittäisiin takaisin täysimääräisesti alle 10 euron summaa lukuun ottamatta. Aluehallinto-

virasto velvoittaisi kunnan palauttamaan liikaa saamansa valtionosuuden määrän ja asettaisi sille eräpäivän. Jos palautettavaa määrää ei makseta viimeistään aluehallintoviraston asettamana eräpäivänä, sille on maksettava vuotuista viivästyskorkoa korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan. Jos lopullinen valtionosuus poikkeaa vähemmän kuin 10 euroa ennakkoina maksetun valtionosuuden määrästä, erotusta ei peritä takaisin.

Siirtymäsäännökseen on lisätty Kansaneläkelaitokselle maksettavaa valtionosuuden ensimmäistä ennakkoa koskeva poikkeussäännös. Ensimmäinen 5 a §:n mukainen ennakko maksetaan Kansaneläkelaitokselle jo 29.12.2016, jotta toimeentulotuen maksamista varten tarvittavat varat ehtivät Kansaneläkelaitokselle ajoissa. Maksatukset alkavat 1.1.2017. Tämä merkitsee myös poikkeusta lain voimaantuloon. Kun muut säännökset on ajateltu tulevan voimaan 1.1.2017, lain 5 a § tulisi voimaan jo 29.12.2016.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Perustoimeentulotuen Kela-siirron suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä on arvioitu hallituksen esityksessä 358/2014. Tämä esitys täydentää edellä mainittua esitystä lähinnä viranomaisten tehtävien ja vastuunjaon osalta. Lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset.

1.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain (815/2015) 4 §:n 2 momentti, 5 a §:n 2 ja 4 momentti, 14 d §:n 1 momentti, 18 § ja 18 a §,
lisätään 5 a §:ään uusi 5 momentti, 14 §:ään uusi 3 momentti, 18 d §, 18 e § ja 18 f § sekä
kumotaan toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain 17 a §
seuraavasti:

4 §

Toimeenpano

Tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaa kunnassa sosiaalihuoltolain (1301/2014) 6 §:ssä tarkoitettu kunnan määräämä monijäseninen toimielin (*kunnan toimielin*). Jäljempänä tämän lain 7 §:ssä tarkoitetun perustoimeentulotuen osalta tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaa kuitenkin Kansaneläkelaitos. Tässä laissa säädetään niistä sosiaalihuollon lainsäädäntöön liittyvistä säännöksistä, joita Kansaneläkelaitos soveltaa sen hoitaessa tämän lain mukaisia tehtäviä.

5 a §

Perustoimeentulotuen kattamiseksi Kansaneläkelaitokselle suoritettavat ennakot ja niiden vahvistaminen sekä maksaminen

Perustoimeentulotuen maksamista varten tarvittava ennakko suoritetaan siten, että Kansaneläkelaitokselle maksetaan vuotuisen ennakon määrästä tammikuun ennakon yhteydessä vähintään yksi kuudesosa ja sen jälkeen kuukausittain jäljellä oleva määrä tasasuuruksina erinä. Rahoituksen ja riittävän maksuvalmiuden turvaamiseksi tai vuotuisen ennakon olennaisesti muuttuessa ennakko voidaan sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä jaksottaa edellä säädetystä poiketen.

Kunkin kuukauden ennakko maksetaan edeltävän kuukauden toiseksi viimeisenä arkipäivänä.

Mitä tässä pykälässä säädetään perustoimeentulotuen kattamiseksi Kansaneläkelaitokselle suoritettavista ennakoista ja niiden maksamisesta, sovelletaan myös maksettaessa valtion korvausta Kansaneläkelaitokselle kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 44, 46 ja 51 §:n perusteella. Tässä momentissa tarkoitettu tammikuun ennakko maksetaan kuitenkin tammikuun ensimmäisenä arkipäivänä.

14 §

Toimeentulotuen hakeminen

Kunta voi myöntää ehkäisevää toimeentulotukea kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään.

14 d §

Toimeentulotukea koskevan asian siirtäminen Kansaneläkelaitoksesta kuntaan

Kansaneläkelaitoksen on hakijan pyynnöstä toimitettava hakemus viipymättä asiassa toimivaltaiseen kuntaan tehtyään hakemuksen perusteella päätöksen perustoimeentulotuesta, jos hakija on esittänyt hakemuksessaan muita kuin 7 a tai 7 b §:ssä mainittuja menoja.

18 §

Toimeentulotuen tarkistaminen

Toimeentulotuki tarkistetaan, jos henkilön tai perheen olosuhteissa tai tuen tarpeessa tapahtuu tai on tapahtunut muutoksia. Hakijalle tehdään uusi 6 §:n mukainen laskelma, joka tehdään vastaamaan muuttuneita olosuhteita ja koskien ajanjaksoa, jota olosuhdemuutokset koskevat.

Kansaneläkelaitos voi tarkistaa perustoimeentulotuen määrää ilman, että tuensaaja ilmoittaa olosuhteissa tai tuen tarpeessa tapahtuneista muutoksista. Tuen saajan kuulemisesta säädetään hallintolain (433/2003) 34 §:ssä.

Kansaneläkelaitos voi tarkistaa perustoimeentulotuen määrää ilman erillistä päätöstä, jos etuuden tarkistaminen johtuu perustoimeentulotuella kokonaisuudessaan katettavan menon hyväksymisestä, joka kohdistuu ajalle, jota koskien hakija on jo saanut myönteisen perustoimeentulotukipäätöksen tai kun etuutta tarkistetaan 9 a §:n perusteella.

18 a §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada kunnan sosiaalihuollon viranomaiselta pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi välttämättömät kunnan sosiaalihuollon viranomaisen hallussa olevat tiedot ja selvitykset.

Kunnan sosiaalihuollon viranomaisen oikeuteen saada pyynnöstä Kansaneläkelaitokselta tämän lain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot sovelletaan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 20 §:n 1 momenttia.

Kunnan tulee antaa Kansaneläkelaitokselle oma-aloitteisesti 10 §:n 1 momentin 2, 3 ja 4 kohdissa ja 3 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa salassapitoa ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä toimeentulotuen perusosan alentamisharkinnassa tarvittavat tiedot. Kunta harkitsee tietojen toimittamisen tarpeellisuuden henkilön kokonaistilanne huomioon ottaen sekä ottaen huomioon sen, että alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämättömää toimeentuloa eikä alentamista muutenaan voi pitää kohtuuttomana. Kansaneläkelaitoksen tulee antaa kunnalle oma-aloitteisesti tie-

dot tämän lain 10 §:n 2 momentin mukaisesta perustoimeentulotuen alentamispäätöksestä sekä 14 ja 14 d §:ssä säädetyissä tilanteissa toimeentulotukihakemuksen käsittelyyn liittyvät tiedot.

Mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 18 §:n 1-4 momentissa säädetään salassa pidettävien tietojen antamisesta asiakkaan suostumuksesta riippumatta, koskee myös Kansaneläkelaitoksen toimeentulokitehtäviensä hoitamisen yhteydessä saamiaan välttämättömiä tietoja.

Mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 20 §:ssä säädetään sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta saada tietoja, koskee myös Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada tässä laissa tarkoitettujen toimeentulokitehtäviensä hoitamiseksi välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja.

18 b §

Tietojen luovuttaminen teknisen käyttöyhteyden avulla

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada kunnan sosiaalihuollon viranomaiselta ja veroviranomaisilta teknisen käyttöyhteyden avulla näiden henkilörekistereissä olevia 18 a §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviä henkilötietoja asiakkaan suostumuksesta riippumatta, jos se on välttämätöntä tämän lain mukaisen toimeentulotukiasian käsittelemistä varten. Kansaneläkelaitoksen tulee etukäteen ilmoittaa asiakkaalle tästä mahdollisuudesta.

Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista tietoja pyytävän viranomaisen on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojaamisesta huolehditaan asianmukaisesti.

Kunnan sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta saada 1 momentissa tarkoitettuja tietoja vastaavat henkilötiedot Kansaneläkelaitokselta ja veroviranomaiselta teknisen käyttöyhteyden avulla säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 21 §:ssä.

18 d §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitoksen sekä apteekkien ja lääkkeellisen hapen toimittajien välillä

Kansaneläkelaitoksella on oikeus luovuttaa salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä apteekille ja lääkkeellisen hapen toimittajalle perustoimeentulotuella katettavien kustannusten maksamista varten perustoimeentulotukea saavan henkilön nimi ja henkilötunnus sekä tieto perustoimeentulotuella katettavia lääkkeitä ja muita valmisteita sekä tarvikkeita koskevan maksusitoumuksen sisällöstä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä perustoimeentulotuen myöntämistä varten apteekilta ja lääkkeellisen hapen toimittajalta henkilön nimi ja henkilötunnus sekä tämän lain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi tarpeelliset selvitykset:

1) apteekilta perustoimeentulotuen saajan muina perustuloina katettavista lääkemääräyksellä tehdyistä lääkeostoista tai muista lääkemääräyksellä tehdyistä ostoista;

2) lääkkeellisen hapen toimittajalta perustoimeentulotuen saajan muina perusmenoina katettavista lääkkeelliseen happeen liittyvistä kustannuksista;

Kansaneläkelaitos voi antaa ja saada 1 ja 2 momentissa tarkoitettut tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla. Kansaneläkelaitoksen tulee etukäteen ilmoittaa asiakkaalle tästä mahdollisuudesta. Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista apteekin ja lääkkeellisen hapen toimittajan on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojaamisesta huolehditaan asianmukaisesti.

18 e §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitoksen ja vuokranantajien välillä

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäynnösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten välttämättömät vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyvät tiedot vuokranantajalta ja asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöiltä.

Kansaneläkelaitos voi saada 1 momentissa tarkoitettut tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla. Kansaneläkelaitoksen tulee etukäteen ilmoittaa asiakkaalle tästä mahdollisuudesta.

18 f §

Kansaneläkelaitoksen liittyminen valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun ja yhteistyö Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa

Kansaneläkelaitos liittyy sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (159/2007) mukaisten valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi toimeentulotukijärjestelmän tuottamien tietojen osalta.

Kansaneläkelaitos toimittaa toimeentulotukijärjestelmän tuottamat tiedot muodossa, joka mahdollistaa tietojen käytön, luovuttamisen, säilyttämisen ja suojaamisen valtakunnallisen tietojärjestelmäpalvelun avulla.

Kansaneläkelaitoksen ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tulee tehdä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen toteutuksesta yhteistyötä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 5 a § tulee voimaan 29.12.2016.

Toimeentulotukea koskevaan hakemukseen, joka tehdään kunnalle ennen lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Lisäksi kunta voi tehdä ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn hakemuksen perusteella enintään 31 päivään maaliskuuta 2017 voimassa olevan päätöksen toimeentulotuen myöntämisestä. Tällöin kunta soveltaa tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Kansaneläkelaitoksella on oikeus 1 päivästä joulukuuta 2016 lähtien ratkaista Kansaneläkelaitokselle toimitettut ja vuodelle 2017 kohdistuvat perustoimeentulotukihakemukset. Tällöin Kansaneläkelaitos soveltaa tämän lain 1 päivänä tammikuuta 2017 alkaen voimaan tulevia säännöksiä. Kunta vastaa tekemänsä ajalle 1.1.–31.3.2017 ulottuvan päätöksen perusteella myönnetyn tuen maksamisesta sekä voimassaolevan päätöksen sellaisesta tarkistamisesta ja muusta toimeenpanosta, joka ei 1 päivänä tammikuuta 2017 voimaan tulevan lain mukaan edellytä asiakkaalta uuden hakemuksen tekemistä. Mikäli hakijan tilanne ja toimeentulotuen myöntämisen edellytykset muuttuvat ja asia on ratkaistava uuden hakemuksen perusteella, asian käsittelee ja ratkaisee Kansaneläkelaitos. Tällöin Kansaneläkelaitos soveltaa tämän lain 1 päivänä tammikuuta 2017 alkaen voimaan tulevia säännöksiä. Kunnalle maksetaan 50 prosentin valtionosuus päätösten perusteella aiheutuvista perustoimeentulotuen menoista. Valtionosuuden maksamista varten kunnan on viimeistään 31 päivänä toukokuuta 2017 ilmoitettava aluehallintovirastolle tiedot kunnalle vuonna 2016 ja 2017 aiheutuneista perustoimeentulotuen menoista. Aluehallintoviraston on tehtävä kunnan antaman selvityksen perusteella päätös toimeentulotuen kustannuksiin suoritettavasta valtionosuudesta ja suoritettava valtionosuus viimeistään kolmen kuukauden kuluessa selvityksen saapumisesta. Aluehallintoviraston on toimitettava tieto kunnittain maksetun toimeentulotuen määrästä Kansaneläkelaitokselle ja valtiovarainministeriölle viimeistään lokakuun loppuun mennessä. Kunnan liikaa saama valtionosuus peritään takaisin valtiolle. Aluehallintovirasto velvoittaa kunnan palauttamaan liikaa saamansa

valtionosuuden määrän ja asettaa sille eräpäivän. Jos palautettavaa määrää ei makseta viimeistään aluehallintoviraston asettamana eräpäivänä, sille on maksettava vuotuista viivästyskorkoa korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan. Jos lopullinen valtionosuus poikkeaa vähemmän kuin 10 euroa ennakkoina maksetun valtionosuuden määrästä, erotusta ei peritä takaisin.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn päätöksen perusteella maksetun toimeentulotuen takaisinperintään sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Jos samaan tuloon tai saatavaan kohdistuu sekä ennen tämän lain voimaantuloa että tämän lain voimaantulon jälkeen syntyneitä maksuvaatimuksia, saatavat maksetaan niiden syntymisjärjestyksessä alkaen vanhimmasta saatavasta.

Tämän lain 5 a §:n mukainen ensimmäinen ennakko maksetaan Kansaneläkelaitokselle 29.12.2016. Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 11 §:n 1 momenttiin uusi 7-kohta sekä
lisätään lakiin siitä lailla 22.9.2000/815 kumotun 25 §:n tilalle uusi 25 §
seuraavasti:

11 §

Huomioon otettavat tulot

Tuloina otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenten käytettävissä olevat tulot.
Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:

-
- 6) edellä 8 §:ssä tarkoitettuja korvauksia ja tuloja; eikä
 - 7) lastensuojelulain 76 a §:ssä (417/2007) tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa.
-

25 §

Päätöksen täytäntöönpano

Mitä sosiaalihoitolain (1301/2014) 52 §:ssä on säädetty päätöksen täytäntöönpanosta, sovelletaan myös Kansaneläkelaitokseen sen toimeenpannessa toimeentulotukilakia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) 27 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

27 §

Kansaneläkelaitoksen tietojenantovelvollisuus

Kansaneläkelaitos toimittaa kunnalle tiedot työttömistä alle 25-vuotiaista henkilöistä, joiden pääasiallinen toimeentulo on viimeisen neljän kuukauden aikana perustunut työttömyyden johdosta maksettuun toimeentulotukeen sekä tiedot 25 vuotta täyttäneistä henkilöistä, joiden pääasiallinen toimeentulo on viimeisen 12 kuukauden aikana perustunut työttömyyden johdosta maksettuun toimeentulotukeen. Tiedot toimitetaan henkilön kotikuntalain mukaiseen kuntaan. Kansaneläkelaitos voi luovuttaa tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin (1386/2010) uusi 55 a § ja 87 a § seuraavasti:

55 a §

Korvaus Kansaneläkelaitokselle

Mitä tämän lain 44 §:n 3 ja 4 momenteissa sekä 46 ja 51 §:ssä säädetään korvausten maksamisesta kunnalle, koskee myös Kansaneläkelaitosta sen maksaman perustoimeentulotuen osalta. Tämän lain mukaisten perustoimeentulotuen kustannusten korvaamisesta Kansaneläkelaitokselle säädetään toimeentulotuesta annetun lain 5 a §:ssä.

87 a §

Tiedonsaantioikeus

Kansaneläkelaitoksen tulee toimittaa tämän lain 10 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa viipymättä salassapitoa ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta henkilön kotikuntalain mukaiselle kunnalle tiedon maahanmuuttajasta, johon sovelletaan tätä lakia ja joka saa muuten kuin tilapäisesti toimeentulotuesta annetun lain mukaista toimeentulotukea. Kansaneläkelaitos voi luovuttaa tiedot kuntaan teknisen käyttöyhteyden avulla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

lastensuojelulain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään lastensuojelulain (417/2007) 5 luvun 25 §:n 1 momenttiin uusi 16-kohta seuraavas-
ti:

25 § (12.2.2010/88):n 1 momenttiin lisäys

25 §

Ilmoitusvelvollisuus

15) ulosottoviranomaisen; taikka

16) Kansaneläkelaitoksen.

palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivat henkilöt sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

6.

Laki

säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 12 § sellaisena kuin se on laissa 814/2015 seuraavasti:

12 §

Käyttöraha ja vastaanottoraha

Ulkomaalaiselle annetaan käyttörahaa, jos hänellä ei ole käytettävissään omia varoja eikä hän voi saada käyttövaroja muulla tavalla. Käyttörahasta säädetään tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

Ulkomaalaiselle voidaan poikkeuksellisesti myöntää täydentävää vastaanottorahaa noudattaen, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetussa laissa säädetään.

Käyttörahan- ja vastaanottorahan myöntää se vastaanottokeskus, jonka yhteydessä säilöönottoyksikkö toimii.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20__ .

Helsingissä _____ päivänä ..kuuta 20..

Pääministeri

Juha Sipilä

Perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula